ESTUDIS

IMMA SOCIAS I BATET
Algunes referències sobre l'impressor de Mataró Joan Abadal i Girifau. (Manresa, 1754 - Mataró, 1830).

M. ROSER MARTÍNEZ TORRENT
Clarícia sobre la genealogia del pintor Ramon Martí Alsina.

MONTSERRAT GURRERA I LLUCH
L'Escola de la Junta de Beneficència de Mataró (1840-1854). Inicis i primers Anys.

ANTONI CIVIT
Mataró 1895. Informe per a l'estudi de la mortalitat infantil de fa cent anys.

BENET OLIVA I RICÓS
Eduard Calvet i Pintó (1875-1917) polític, industrial i dirigent empresarial

ANTONI MARTÍ I COLL
Paperam indultat de raure a la paperera

DOCUMENTACIÓ

MANUALS DELS VICARIS (VI).

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

FULLS/45

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, gener 1993

FULLS/45
del Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró, gener 1993

TAULA

- **EDITORIAL** 1
- **ACTUALITAT** 2
- **ESTUDIS**

ALGUNES REFERÈNCIES SOBRE L'IMPRESSOR DE MATARÓ JOAN ABADAL I GIRIFAU. (Manresa, 1754 - Mataró, 1830).
Imma Socias i Batet. 5

CLARÍCIA SOBRE LA GENEALOGIA DEL PINTOR RAMON MARTÍ ALSINA.
M. Roser Martínez Torrent. 9

L'ESCOLA DE LA JUNTA DE BENEFICÈNCIA DE MATARÓ (1840-1854). INICIS I PRIMERS ANYS.
Montserrat Gurrera i Lluch. 11

MATARÓ 1895. INFORME PER A L'ESTUDI DE LA MORTALITAT INFANTIL DE FA CENT ANYS.
Antoni Civit. 19

EDUARD CALVET I PINTÓ (1875-1917) POLÍTIC, INDUSTRIAL I DIRIGENT EMPRESARIAL.
Benet Oliva i Ricós. 26

PAPERAM INDULTAT DE RAURE A LA PAPERERA.
Antoni Martí i Coll. 31

- **DOCUMENTACIÓ**

MANUALS DELS VICARIS (VI). 38

- **DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA** 44

Portada: Gravat al boix de sant Desideri. Capçalera d'uns goigs editats a Mataró per Joan Abadal, estamper i llibreter de la Riera.

Edita: MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA
Centre d'Estudis Locals de Mataró.
Director: Manuel Salicrú i Puig.
Beata Maria, 3
Tel. 790 15 28 (Parròquia de Santa Maria)
Composició i impressió:
Copisteria Castellà-c/Pujol, 40 - 08301 MATARÓ
Dipòsit Legal: B-15.257-1978 *ISSN* 0212-9248

L'Equip del Museu Arxiu de Santa Maria no es responsabilitza necessàriament de l'opinió que expressen els articles signats.

Amb la col.laboració del
SERVEI D'ARXIUS DEL DEPARTAMENT DE CULTURA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA
i del
PATRONAT MUNICIPAL DE CULTURA DE MATARÓ

EDITORIAL

EL COL·LEGI D'ADVOCATS DE MATARÓ

El passat dia 6 de novembre l'Il.lustre Col.legi d'Advocats de Mataró va celebrar solemnement el 125è. aniversari amb un acte acadèmic a la Sala de Plens de l'ajuntament de la ciutat, amb l'assistència del conseller de Justícia de la Generalitat, del president del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, d'un membre del Consell General del Poder Judicial, del president del Consell de Col.legis d'Advocats de Catalunya i de tots els degans dels Col.legis d'Advocats catalans, a més d'altres personalitats. En l'acte, l'alcalde de Mataró lliurà la medalla d'Or de la ciutat al Col.legi d'Advocats mataroní.

El Col.legi d'Advocats de Mataró va ser fundat el 9 de maig de 1867 per acord de vint-i-tres lletrats mataronins, onze en exercici i dotze no exercents, reunits, baix la presidència del jutge de Primera Instància, en la sala de vistes que llavors existia a l'edifici de la presó, inaugurat no feia gaires anys.

El naixement del Col.legi va ser motivat principalment per emparar els drets i per protegir els advocats mataronins, però des del seu inici, i a la vegada, va ésser una associació dinàmica, plenament integrada en la societat, sempre activa en defensa dels interessos ciutadans, polítics, econòmics, o culturals del nostre país.

Com a mostra es pot esmentar l'actuació del Col.legi mataroní, l'any 1889, en defensa del Dret Civil de Catalunya, preeminent en relació amb la dels altres Col.legis catalans, que tingué un ampli ressò en la premsa de l'època. Duran i Bas va subscriure explícitament els arguments aportats per Mataró en un dels seus parlaments.

I les accions molt més recents en defensa de la democràcia i la llibertat.

La commemoració fa pensar que institucions com el Col.legi d'Advocats, avui més que mai, són necessàries per fer ciutat. Per això cal celebrar l'existència i la continuïtat del Col.legi d'Advocats mataroní.

ACTUALITAT

IX SESSIÓ D'ESTUDIS MATARONINS

Els actes s'iniciaren el divendres 20 de novembre amb la inauguració de l'exposició La nevada del 1962. Fotografies d'Albert Mayol i Roca, que restarà oberta fins a la fi de l'actual mes de gener.

El dissabte 21 de novembre tingué lloc la taula rodona Mataró 1962-1992. Trenta anys de vida de la ciutat, amb participació de Xavier Brullet, Josep Fradera, Nicolau Guanyabens, Josep M. Manté, Manel Salicrú i Rafael Soler. Els ponents examinaren la història de la ciutat durant els darrers trenta anys, a partir de les vessants demogràfica, urbanística, econòmica, política, cívica, cultural i religiosa.

El dissabte 28 de novembre es procedí a la lectura de les comunicacions presentades que, com és habitual, seran editades amb la col.laboració del Patronat Municipal de Cultura.

El 12 de desembre Hug Palou i Miquel, llicenciat en Història Antiga i Història Medieval, arxiver de l'Arxiu Fidel Fita d'Arenys de Mar, pronuncià la conferència La navegació a l'Edat Mitjana. El segle XV. I el 19 de desembre Josep M. Fradera i Barceló, professor del Departament d'Història Moderna i Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona, parlà sobre Catalunya i Ultramar. Segles XVIII i XIX.

26 desembre 1962. La plaça dels Ninots. Fotografia: Albert Mayol i Roca.

20 novembre 1992. Inauguració de l'exposició La nevada del 1962. Fotografia: M. Sala (MASMM)

21 novembre 1992. Taula rodona Mataró 1962-1992. Trenta anys de vida de la ciutat. Fotografia: M. Sala (MASMM)

28 novembre 1992. Lectura de les comunicacions presentades a la IX Sessió d'Estudis Mataronins. Fotografia: M. Sala (MASMM)

12 desembre 1992. Conferència La navegació a l'Edat Mitjana. El segle XV. Fotografia: M. Sala (MASMM)

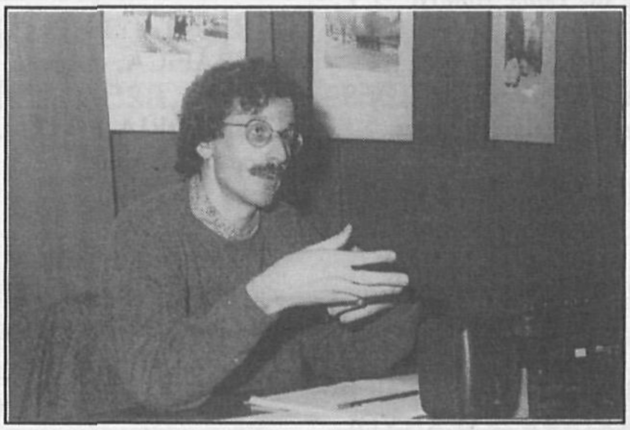

19 desembre 1992. Conferència Catalunya i Ultramar. Segles XVIII i XIX. Fotografia: M. Sala (MASMM)

COMUNICACIONS PRESENTADES A LA IX SESSIÓ D'ESTUDIS MATARONINS

El passat dia 28 de novembre de 1992, a 2/4 de 7 de la tarda, a l'estatge del Museu Arxiu, tingué lloc la IX Sessió d'Estudis Matarorins.

Les comunicacions presentades, llegides majoritàriament pels propis autors, són les següents:

- LA PROBLEMÀTICA DE LA INVESTIGACIÓ PREHISTÒRICA AL MARESME, d'*Imma Bassols i Fernàndez.*

- LA PEDRA GRAVADA DE PARPERS (ARGENTONA. EL MARESME), d'*Imma Bassols i Fernàndez* i *Robert Lleonart i Casadevall.*

- UNA COVA-SANTUARI IBÈRICA EN EL MARESME: LA COVA DE LES ENCANTADES DE MONTCABRER (CABRERA DE MAR). CONSIDERACIONS PRELIMINARS, de *Ramon Coll i Monteagudo.*

- L'ARQUITECTURA DOMÈSTICA DE LA ROMANA ILURO, ESTAT DE LA QÜESTIÓ, de *J. F. Clariana, Maria Clemente, Ramon Jàrrega* i *Enric Juhé.*

- APROXIMACIÓ A L'ESTUDI DE L'ANTIGUITAT TARDANA A LA VIL.LA ROMANA DE TORRE LLAUDER (MATARÓ), de *Marta Prevosti* i *Joan F. Clariana.*

- NOTA SOBRE EL CAPITELL ROMÀNIC DE SANT MARTÍ D'ARENYS DE MUNT, d'*Enric Juhé i Corbalan.*

- NOTES DOCUMENTALS DEL CASTELL DE MATARÓ DURANT EL REGNAT DE FERRAN D'ANTEQUERA, de *Roser Salicrú i Lluch.*

- SOBRE LES POSSIBLES VARIANTS DE LA GLOSSA DE JOAN PUJOL D'*ALS FATS COMAN TOT QUAN SERÀ DE MÍ* D'AUSIÀS MARCH, de *Jaume Vellvehí i Altimira.*

- LES CAUSES DE MORT A LA PARRÒQUIA DE SANT ANDREU DE LLAVANERES A L'ÈPOCA MODERNA, de *Lluís Albertí* i *F. Xavier Vergés.*

- EN SALVADOR FELIU DE LA PENYA DESPRÉS DE 1717, de *Josep Samon i Forgas*

- DOCUMENTACIÓ SOBRE L'ERMITA DE SANT SIMÓ, de *Josep Colomer i Busquets.*

- NOTÍCIA DELS BOFARULL, de *Francesc Costa i Oller.*

- UNA DE CORSARIS, FRANCESOS, ANGLESOS... I ALGUN MARINER ESPANYOL, d'*Albert Dresaire i Gaudí.*

- EL DELICTE DE LES PROPOSICIONS AL TRIBUNAL DE LA INQUISICIÓ, d'*Antoni Llamas i Mantero.*

- L'ENIGMA DELS CAPS DE BOU, d'*Antoni Martí i Coll.*

- L'EXPANSIÓ DEL FERROCARRIL DE BARCELONA A MATARÓ. UNA ANÀLISI DE LA PROLONGACIÓ DE LA LÍNIA FINS A ARENYS DE MAR, d'*Alfons Zarzoso Orellana.*

- ELS MEUS RECORDS DELS PRIMERS DIES DE LA GUERRA (1936-1939), de *Josep M. Modolell Ros.*

- JOAN LAYRET I PONS. APROXIMACIÓ BIOGRÀFICA, d'*Agustí Barrera i Puigví.*

- HISTÒRIA POSTAL DE MATARÓ, d'*E. Barceló i Ribas.*

Com cada any, el conjunt de comunicacions s'aplegarà en un volum que s'editarà amb la col·laboració del Patronat Municipal de Cultura.

NOTÍCIA DE DONATIUS REBUTS

Cal agrair a la família del Sr. Pere Montserrat Bascu el donatiu d'un dibuix a llapis del mataroní J. Finet.

També a la Sra. Teresa Carbonell Mompart la donació d'un conjunt de llibres.

A Cabré Junqueras, S.A. el lliurament de l'arxiu d'esqueles 1932-1977.

I al Sr. Francisco Ruz la donació d'un video que recull la filmació que ell va fer durant els dies de la nevada del Nadal de 1962. El video ha estat incorporat a l'exposició «La nevada del 1962» i ha iniciat la videoteca del Museu Arxiu de Santa Maria.

ESTUDIS

L'any 1779, Joan Abadal i Girifau, llibreter i impressor de Manresa, s'instal.la a Mataró i munta la primera impremta de la ciutat.

Imma Socias i Batet, doctora en Història de l'Art, presenta tot seguit noves dades sobre el primer dels Abadal mataronins.

ALGUNES REFERÈNCIES SOBRE L'IMPRESSOR DE MATARÓ JOAN ABADAL I GIRIFAU (Manresa, 1754 - Mataró, 1830)

Els Abadal treballen des de la segona meitat del segle XVII fins a l'actual segle XX. Tanmateix la seva tasca com a gravadors abasta els segles XVII i XVIII, l'etapa més prolífica i rica. Del segle XIX només tenim constància d'un sol gravador Abadal (1), encara que com a impressors continuen difonent les planxes dels seus antecessors, i encarreguen a xilògrafs en actiu, com Noguera, les comandes que reben.

El llinatge dels Abadal, des de Moià, el seu bressol originari, dóna lloc a diverses branques que s'estableixen per diferents indrets de Catalunya, concretament a Manresa, Mataró, Puigcerdà, Igualada, Lleida i Barcelona.

Pere Abadal i Morató (Moià, ca. 1630-1684) és el soca-rel del llinatge. Instal.la la primera impremta de Moià i de la seva comarca, i des de 1656 a 1684 treballa com a impressor-gravador. Pere és el millor xilògraf de la família Abadal i de tots els xilògrafs coneguts del sis-cents català.

El seu successor és Josep Abadal i Fontcuberta (Moià, ca. 1660-1749) que és capellà de la reverenda Comunitat de Preveres de Moià; realitza excel.lents gravats, encara que no tan bons com els del seu pare.

Pau Abadal i Fontcuberta (Moià, 1663 - Manresa, 1729) és el continuador de la família. L'any 1718 abandona Moià i s'instal.la a Manresa, establint també la primera impremta de la zona.

El món de la impremta a meitat del segle XVIII era més pròsper que en èpoques passades. Així Andreu Abadal, fill de Pau Abadal, i la seva família ja podran viure únicament del negoci, mentre que els seus avantpassats havien hagut de diversificar la botiga venent, junt amb llibres de sants i goigs, altres productes tan diferents com vetes-i-fils i productes d'ultramar. Cal remarcar que aquesta situació de bonança i plenitud econòmica també queda reflectida a l'època en altres impremtes de Catalunya, com les dels tipògrafs Oliva i Bró de Girona o la impremta Pifarrer de Barcelona.

L'Andreu Abadal i Serra, pare de l'impressor mataroní Joan Abadal, és el gravador menys prolífic de tot el llinatge Abadal. Les seves estampes no assoleixen, ni molt menys, la qualitat dels seus antecessors; queden molt lluny de l'obra del seu avi, Pere Abadal i Morató, que de fet és qui donà la fama al cognom Abadal, tant per la qualitat com per la quantitat dels seus excel.lents gravats xilogràfics.

Andreu Abadal i Serra es va casar dues vegades, la primera amb Teresa Riera i la segona amb Isabel Girifau. D'aquest darrer matrimoni van néixer dos nois, Ignasi i Joan, que van ser els continuadors del llinatge, l'un a Manresa, i l'altre a Mataró.

La primera vegada que trobem documentat en Joan és al testament de la seva mare, l'any 1764 (2), quan diu ... *dexo y llego a Joan Abadal, fill meu, la quantitat de quinse lliuras moneda barce-*

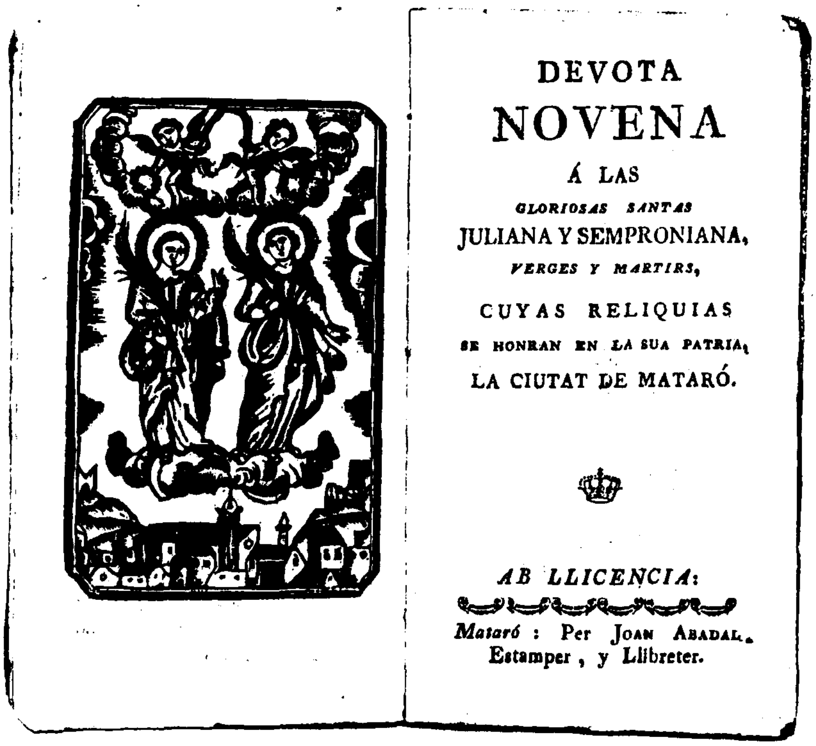
DEVOTA
NOVENA
Á LAS
GLORIOSAS SANTAS
JULIANA Y SEMPRONIANA,
VERGES Y MARTIRS,
CUYAS RELIQUIAS
SE HONRAN EN LA SUA PATRIA,
LA CIUTAT DE MATARÓ.

AB LLICENCIA:
Mataró : Per Joan Abadal, Estamper, y Llibreter.

MASMM. Biblioteca

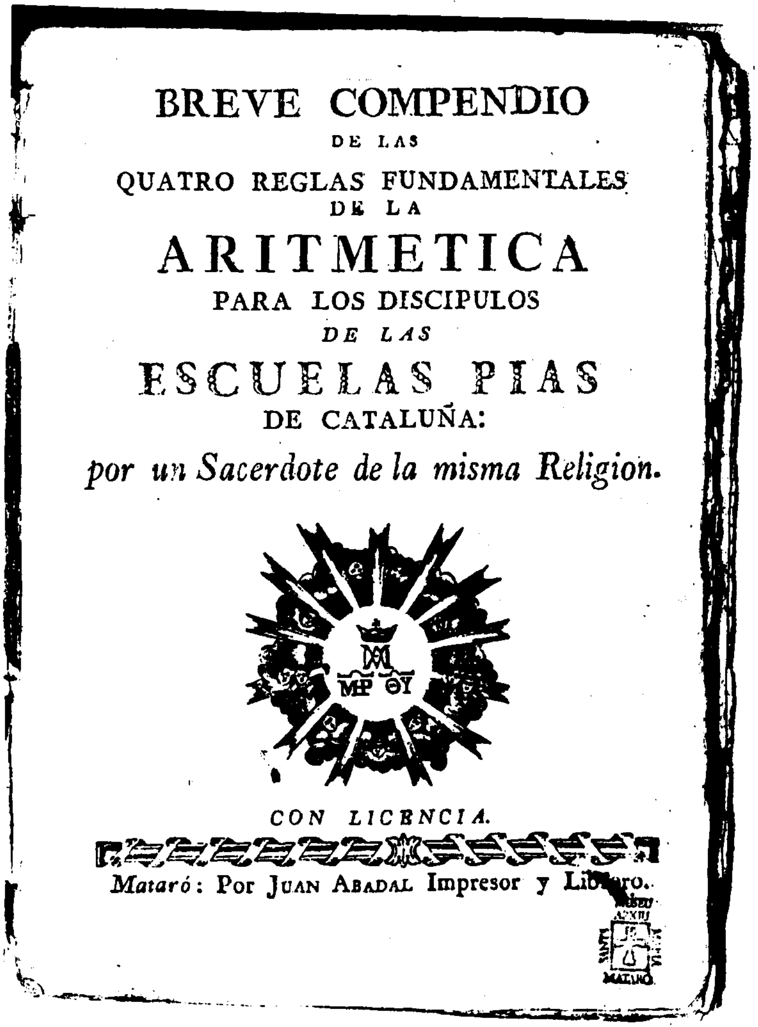
BREVE COMPENDIO
DE LAS
QUATRO REGLAS FUNDAMENTALES
DE LA
ARITMETICA
PARA LOS DISCIPULOS
DE LAS
ESCUELAS PIAS
DE CATALUÑA:
por un Sacerdote de la misma Religion.

CON LICENCIA.
Mataró: Por Juan Abadal Impresor y Librero.

MASMM. Biblioteca

lonesa, una vegada solament pagadoras, quant pendrà estat; lo qual llega li fas en paga, y satisfacció de tot los drets de llegítima materna, y als altres qualsevol, que dit Joan fill meu, pogués pretender en mos bens. En el mateix document, Isabel diu que, en el cas que Ignasi Abadal o els seus descendents no puguin assolir la primogenitura, aquesta recaigui en el seu fill petit, Joan.

A la societat de l'Antic Règim, l'hereu solia continuar el negoci familiar. En aquest cas, la continuïtat venia assegurada per l'Ignasi Abadal i Girifau. Per tant, Joan, com a fill segon, havia d'establir-se en un altre lloc. Des del segle XVII, aquesta situació es venia repetint en la família Abadal, en la qual —a excepció de Josep Abadal i Fontcuberta (3)— serien els fills primogènits els qui continuarien l'ofici de tipògraf, mentre que els altres germans haurien de marxar de la llar paterna.

Tanmateix, el cas de Joan Abadal i Girifau és indicador de la nova situació de prosperitat en el món de la impremta catalana. En el taller manresà, hi devia haver prou feina per ocupar l'Andreu Abadal i Serra i els seus dos fills, l'Ignasi i en Joan. Aquest, per tant, en comptes de fer l'aprenentatge d'un altre ofici, com era habitual, el va fer com a impressor-llibreter en el negoci familiar. I així es veu en un document (4) de 1775, en el qual Andreu Abadal atorga poders als seus dos fills, Ignasi i Joan, i en el qual es reconeix Joan Abadal com a impressor ... *y per les cosas avall escrites generals, de manera que la especialitat no derogui a la generalitat, ni al contrari, á Ignasi Abadal y a Joan Abadal, los dos impressors, en dita ciutat residents...*

Gràcies al testament (5) d'Andreu Abadal i Serra (any 1776), sabem que a partir de1769 Ignasi s'havia fet càrrec de la botiga i de l'estampa del carrer de Sant Miquel de Manresa, perquè al seu progenitor ja li flaquejava la salut. Andreu Abadal en el testament instituеix com a hereu Ignasi, el seu fill gran, però estableix una condició ... *deixo, y llego a Joan Abadal, fill meu*

DOLOROSOS SENtiments de las Santas Animas del Purgatori,

QUE SE CANTAN EN SANTA MAria de la Ciutat de Mataró.

O Mortál , y Viador,
que tant olvidáts viviu;
à las Animas ohiu.
que cridan : Ay que dolor !
Ay , Catholichs Christians !
que excesivas son las penas
patím en estas cadenas
lligadas de peus , y mans:
Lliuraunos de aquest rigor,
puix es Cert poder teniu;
à las Animas ohiu , &c.
Es aquest foch tant terrible,
que una centella no mes
cremaría lo demés
es en lo Mon combustible:
Lo de aquí es mort ardor,
aquest es incendi viu ;
à las Animas ohiu , &c.
Penas , martiris , torments
se pateixen en lo Mon ,
junts , sombra destos no son,
si figuras aparents :
Com en lo fornal lo or
estám com lo Sabi diu;
à las Animas ohiu , &c.
Apar un torment etern
no veurer à Deu la Cara,
es una pena tant rara,
semblant à la del Infern:
Est es lo treball major,
segons lo Sant Job escriu;
à las Animas ohiu , &c.
Ay Fills! Com sou tant ingrats !
Ay Pares ! Com sou cruels ?
Ay Germans ! Com sou infels ?
Marits , Mullers , descuydats !
Amichs , donaunos favor,
puix no ho fa lo parentíu;
à las Animas ohíu , &c.
Ay Marmessors ! Ay Hereus !
que los bens anau gastant,
los sufragis retardant,
fentvos sorts à nostras veus:
No fies de ells Testador,
feu lo bé ans no moriu;
à las Animas ohíu , &c.
Ay Ministres del Altissim !
no siau també ingráts,
puix sou nostres Advocáts,
enviaunos lo riquissim :
infinit , y gran Tresor
del Senyor , à qui serviu ;
à las Animas ohíu , &c.
Almoynas , y Oracions ,
Missas , visitas de Altar,
confessar , y combregar,
penitencias , y perdons :
Os suplicám per amor
de JESUS Fill de Deu viu;
à las Animas ohíu , &c.
Ditxosa será la sort
dels quins donáu adjutori
per eixir del Purgatori,
os valdrém en vida , y mort :
Del Judici lo furòr
templarém si quant vivíu ;
à las Animas ohiu , &c.
Lo Archangel Sant Miquel
lo descans nos afiansa,
puix lo pés de la balança
nos eleva fins al Cel:
Será nostre Protector ,
si al Novenari veniu;
y à las Animas ohíu ,
que cridan : Ay que dolor !
F I.

MATARó : Per Joan Abadal Estamper , y Llibreter.

MASMM. Goigs de Mataró

y de Isabel Abadal, vull que mon hereu estiga obligat a pararli una botiga de llibreter, segons les forsas de mos bens, una vegada y tant solament. També adverteix que si hi ha algú que vol discutir l'herència d'Ignasi que no ho faci, ja que el negoci de la impremta l'ha portat ell sol, dient al respecte ... *per si may en algun temps esdevingués, que algun de mos fills volgués traurer la llegítima, declaro ara per á las horas, no tenir més que quatra centas lliuras en la casa situada en lo carrer de San Miquel, y los demés diners, que se comprà dita casa, són los avensos de dit hereu; y mano, per si algun temps esdevingués lo sobredit, se li sian trets de mos bens lo haverme mantingut á mi y á ma muller, inhàbils per guanyar-nos la vida, des de el dia primer de juliol de 1769 en avant, com també confesso haverse ell ab sa indústria, sense ajuda mia per estar imposibilitat, parat la botiga y la Estampa, de que no puga algun pensar són bens meus...*

L'any 1778 mor Andreu Abadal i Serra a Manresa. El 19 de maig de 1779 (6), en una àpoca, Joan reconeix haver rebut una sèrie d'estris del seu germà Ignasi. *En nom de Déu sia amen. Sia notori que jo, Joan Abadal, llibreter de la present ciutat de Manresa, fill llegítim y natural de Andreu Abadal, impressor y llibreter de dita ciutat, difunt, y de Isabel Abadal y Girifau, segona muller sua, vivent. De grat y certa ciència mia confeso, y en veritat reconesch, a Ignasi Abadal, impresor y llibreter de la mateixa ciutat, germà meu, present, que ma ha donat y entregat, y de ell he rebut realment y de fet á mas liberas voluntats, diferents llibres, y altres efectes y mobles concernents á dit ofici de Llibreter, las quals cosas són, y me cedeixen, y accepto, en paga y satisfacció de ma legítima paterna, part de creix y suplement de aquella del llegat a mí fet per dit quondam Andreu Abadal, mon pare, en son ultim testament [...] en remuneració i recompensa de tots y qualsevols salaris a mi competents, fins lo dia present, per rahó dels anys que he treballat en la casa del dit pare y germà respectivament meus, y generalment en paga per tots los demés drets a mí pertanyents en los bens de dit mon difunt pare per las ditas y altres qualsevols causas y rahons. Per lo que firmantli, com li firmo àpocha de entrega de dits llibres, efectes, mobles y donantme ab ditas cosas per content, pagat y satisfet dels referits drets ...*

Possiblement, encara que no ens consta documentalment, a partir de l'any 1779 Joan Abadal i Girifau s'instal.la a Mataró com a llibreter i impressor, on regenta un establiment al carrer de la Riera, núm. 37, que amb el temps també es convertirà en pròsper i florent(7).

Imma Socias i Batet

á 23 de Maig.

GOIGS EN ALABANSA de Sant Desideri Martir cuyo Cos se venera en la Parroquial Iglesia de la Ciutat de Mataró.

PUix en Mataró repos
te já vostre Cos Sagrát:
Siau de tots Advocát
Desideri Gloriós.

La vostra mort preciosa
ab tant noble Fè illustrada,
esperansa li ha deixada
de ser Ciutat molt ditxosa,
despres que en ella reposa
vostre venerable Cos:
Siau de tots Advocát
Desideri Gloriós.

Esent de molt poca edat,
de Lector vos ordenareu;
y ab la Lectura aumentareu
Fé, Esperansa, y Caritát,
ab que anareu de bon grát
al Martiri rigurós:
Siau de tots Advocat
Desideri Gloriós.

Sabent vos, que estava prés
ab grillons vostre Prelát
à la presó haveu anát
per ser al Martiri admés:
y per la Fé poch desprès
la mort patireu los dos:
Siau de tots Advocat
Desideri Gloriós.

Desenganyats los Tiráns
de no podervos rendir;
volgueren fervos patir
Martiris molt inumans;
mes vos sempre de sas mans
vos trobareu victoriós:
Siau de tots Advocát
Desideri Gloriós.

A las feras vos llansaren,
perque de vos fesen trosos;
mes los Lleons, y los Osos
vostra virtut respectaren,
y à vostres peus se postraren
lo Llop, y Tigre ferós:
Siau de tots Advocat
Desideri Gloriós.

Libre ja de aquest torment
admiránt vostra virtut,
y donantse per vensut;
de vos doná en continent
lo cruel Tirá un manament
de degollarvos rabiós:
Siau de tots Advocát
Desideri Gloriós.

Del lloch ahont vos posaren
en Roma pasats molts anys
per remey de nostres danys
à Mataró hos trasladaren,
y ab molta festa hos posaren
en Sepulchre molt honrós:
Siáu de tots Advocát
Desideri Gloriós.

Aquesta Ciutat está
ab esperansa segura;
puix vostre culto procura,
que molts bens alcansarà,
y que en tots sos mals tindrá
consol, y remey ditxós:
Siau de tots Advocat
Desideri Gloriós.

Espera que ha de tenir
molt libres de tempestats
à sas vinyas, y sembráts,
y molts fruyts que recullir,
y que à tots ha de acudir
vostre medi poderós:
Siáu de tots Advocat
Desideri Gloriós.

Victorias ha de alcansár
dels Moros, y dels Pagans,
y tots los seus Navegans
bonansa gran en la mar,
un Sant Elm han de trobar
de sos viatges en vos:
Siáu de tots Advocat
Desideri Gloriòs.

De vos espera Salut
en totas sas malaltias,
y sos treballs tots los dias
remey en vostra virtut,
puix en vos li ha vingut
del Cel pera tots Socós
Siáu de tots Advocat
Desideri Gloriós.

Puix en Mataró repós
te ja vostre Cos Sagrat:
Siáu de tots Advocat
Desideri Gloriós.

℣. *Justus ut palma florebit.* ℟. *Sicut Cedrus Libani multiplicabitur.*

OREMUS.

PRæsta quæsumus, Omnipotens Deus, ut intercedente B. Desiderio Martire tuo, & à cunctis adversitatibus liberemur in corpore, & à pravis cogitacionibus mundemur in mente &c

Mataró: Per JOAN ABADAL Estamper, y Llibreter à la Riera.

MASMM. Goigs de Mataró

NOTES.

1.- És Heliodor Abadal, de Mataró. Veure RIBAS i BERTRAN, Marià. *La casa Abadal de Mataró: Impressors i gravadors. Notes d'art popular.* FULLS del Museu Arxiu de Santa Maria, núm. 26. Mataró, juliol 1986.

2.- Testament d'Isabel Abadal i Girifau, Notari Ratllat, 1762-1770, Arxiu Històric de la Ciutat de Manresa.

3.- Josep Abadal i Fontcuberta, hereu de Pere Abadal i Morató, es va fer sacerdot, i, per tant, va cedir la primogenitura al seu germà Pau Abadal i Fontcuberta.

4.- Procura d'Andreu Abadal, impressor de la ciutat de Manresa, que dóna poders als seus dos fills, Ignasi i Joan Abadal i Girifau. Notari Casasayas, any 1775, foli 47. Arxiu Històric de la Ciutat de Manresa.

5.- Testament d'Andreu Abadal i Serra. Notari Casasayas, *Llibre de testaments, 1772 usque 1778*, foli 290, Arxiu Històric de la Ciutat de Manresa.

6.- Apocha. Notari Casasayas, any 1779, foli 141. Arxiu Històric de la Ciutat de Manresa.

7.- Sobre els Abadal mataronins, vegeu

RIBAS i BERTRAN, Marià. *La casa Abadal de Mataró*... article esmentat en la nota 1.

COSTA i OLLER, Francesc. *Els Abadal: Orígens de la impremta a Mataró.* FULLS del Museu Arxiu de Santa Maria, núm. 26, juliol 1986. Ofereixen una sèrie de dades valuoses sobre els Abadal, però també contenen alguna inexactitud que investigacions posteriors han aclarit.

M. Roser Martínez Torrent, llicenciada en Història de l'Art, investigant els Llibres Sagramentals de la parròquia de Santa Maria, ha documentat el casament dels pares del pintor Ramon Martí Alsina i la vinculació familiar del pintor amb la ciutat de Mataró.

CLARÍCIA SOBRE LA GENEALOGIA DEL PINTOR RAMON MARTÍ ALSINA

El pintor vuitcentista Ramon Martí Alsina, que va néixer a Barcelona l'any 1826, és considerat com a gran mestre i artista de cabdal importància per al desenvolupament de la pintura catalana moderna.

La personalitat oberta i progressista de Martí Alsina va generar una pintura vigorosa i exuberant, que reflectia el realisme conceptual i militant amb el qual van combatre enèrgicament els convencionalismes de l'art de la seva època, molt allunyats de la representació realista, tant de concepte, com de tècniques. Amb la seva nova estètica es van obrir molts camins per a l'expressió plàstica que renovaren el panorama artístic no solament català, sinó també espanyol, tal i com ho acrediten els premis rebuts en les Exposicions Nacionals de Belles Arts i les crítiques del seu temps i posteriors.

Persona vital, entusiasta de l'home i gran admirador de la natura en tots els seus aspectes, inclosos els més quotidians, amb el seu art va reeixir en copsar la realitat que l'envoltava, i amb una naturalitat extraordinària, en els retrats, natures mortes, paisatges i marines. I de la pintura històrica, en va fer una representació gens teatral, realista i convincent.

El Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró conserva una tela de Martí Alsina, de temàtica religiosa, procedent de l'Hospital

Retrat de dama amb pai-pai. Oli sobre tela. Museu Comarcal del Maresme núm. 5851. Fotografia: Antoni M. Canal.

de la ciutat. El Museu Comarcal del Maresme en posseeix dues, demostratives de la seva gran habilitat per al retrat. Però Martí Alsina és també molt conegut i famós pels paisatges i marines, molts pintats al Maresme.

El seu principal i únic, fins enguany, biògraf, Joaquim Folch i Torres (1) presenta l'artista com un enamorat del Maresme i ens informa que, molt sovint, Martí Alsina s'escapava de la ciutat de Barcelona per anar a Mataró, o a la seva rodalia, a pintar la gent, la ciutat, el camp i la marina.

Cal esmentar, però, que l'artista no només estava vinculat de cor amb el Maresme, sinó que també hi estava vinculat familiarment, ja que la seva mare era de Mataró.

És sorprenent i lamentable que la figura del pintor Martí Alsina, enaltida per molts estudiosos de l'art, només pugui ser estudiada en els tractats generals de pintura, en l'esmentada biografia i en alguns articles de premsa i revistes.

Creiem que aquesta important personalitat de la pintura, que va fer finalitzar l'encaixonat *art major* i propicià un art realista nou i útil per a la societat, mereix molta més tasca d'investigació en les seves diferents vessants d'home, mestre i artista. Per aquest motiu, ens alegra que s'hagi trobat en la ciutat que ell tant havia estimat, un document que aporta una clarícia a la seva genealogia.

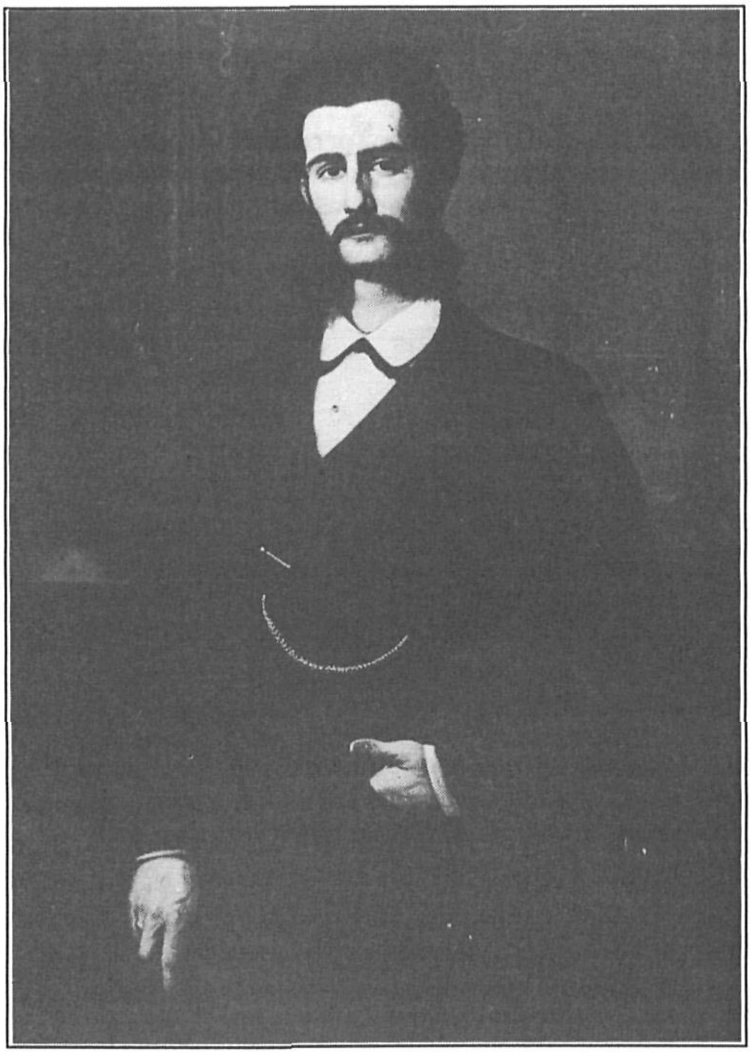

Retrat de Narcís Monturiol (1870). Oli sobre tela. Museu Comarcal del Maresme núm. 5859. Fotograria Antoni M. Canal

Als Llibres Sagramentals de la parròquia de Santa Maria de Mataró, conservats al Museu Arxiu de Santa Maria, hi figura el registre de casament dels pares de Ramon Martí Alsina. Al Llibre 10, foli 17 *verso*, consta que Josep Martí, jove sastre de Barcelona, que habitava a la ciutat de Mataró, fill de Carles i Eulàlia, es casà amb Marianna Alsina, natural i veïna de Mataró, filla de Salvador i Josefa, el dia 10 d'agost de l'any 1810.

Desitjaríem que aquest document investigat sobre la persona de Ramon Martí Alsina, constituís un incentiu per prosseguir els estudis de recerca sobre l'artista. D'aquesta manera es contribuiria a augmentar el coneixement de la identitat cultural, artística i històrica del nostre país.

M. Roser Martínez Torrent

NOTA.

1.- FOLCH i TORRES, Joaquim. *El pintor Martí Alsina. Els precedents artístics. L'home i l'artista. L'obra.* Junta Municipal d'Exposicions. Barcelona, 1920.

L'origen i el primer temps de l'escola o col.legi de la Puríssima Concepció, creat per la Junta de Beneficència de Mataró són analitzats, a partir de la documentació existent al Museu Arxiu de Santa Maria i a l'Arxiu Municipal de Mataró, per Montserrat Gurrera i Lluch, llicenciada en Pedagogia.

L'ESCOLA DE LA JUNTA DE BENEFICÈNCIA DE MATARÓ (1840-1854). INICIS I PRIMERS ANYS.

ANTECEDENTS.

L'any 1836, a efectes de seguretat pública, el capità general de Catalunya dictà una ordre sobre les *Medidas que deben ponerse en ejecución para la reclusión de mendigos en el Principado* (1), per la qual encomanava a les autoritats competents —en el cas de Mataró era l'Ajuntament— d'establir el control i d'efectuar la recollida i reclusió de tota mena de pobres i vagabunds, compresos els gitanos i les *dones de vida escandalosa*. Rebuda l'ordre, l'ajuntament de Mataró celebra sessió extraordinària el dia 2 de març de 1836 per tal de fer-la efectiva (2). I considera la possibilitat d'utilitzar l'abandonat convent dels Carmelites Descalços del carrer de Sant Josep (3). Però l'edifici era confiscat per l'Estat i l'Ajuntament; per tant, no podia disposar-ne.

Feta l'oportuna petició, per Reial Ordre del 5 d'agost de 1840, l'Estat cedeix l'ús de l'edifici del convent a l'ajuntament de Mataró, només amb la reserva d'una part del conjunt per a oficines estatals. I l'Ajuntament, en sessió del 19 d'octubre de 1840, acorda demanar al Govern de l'Estat autorització per utilitzar els edificis del convent com a casa de correcció i beneficència i, també, com a presó pública, autorització que s'obté per Reial Ordre del 7 de juny de 1842.

Tot seguit es comença la construcció de la presó, però en veure que els locals difícilment aconseguirien les condicions de seguretat necessàries, l'Ajuntament formula una nova petició al Govern demanant de poder continuar tenint l'edifici i l'hort com a establiment benèfic i col.legi d'educandes pobres. L'autorització arribarà uns anys més tard per les Reials Ordres de 30 d'octubre de 1849 i de 8 de març de 1850.

De fet, a partir de 1840, en els edificis del convent s'havia ja creat un asil de dones —avui encara existent— administrat per una Junta de Beneficència municipal, formada per representants de l'Ajuntament i el rector de Santa Maria, i el 1846 ja havia començat a funcionar l'escola, encarregada a una institució religiosa francesa (4), la Societat de la Sagrada Família, de Bordeus, i també administrada per la Junta de Beneficència (5).

ELS INICIS DE L'ESCOLA.

L'ajuntament de Mataró, en sessió del dia 16 d'abril de 1846, aprova les bases del conveni amb la Societat de la Sagrada Família, que es protocol·litzarà pel notari Francesc Culla. Segons explica Ramon Salas i Oliveras (6), el conveni serà signat per l'alcalde de la ciutat Joaquim Martí i Masdeu, el regidor Antoni Boter i Mn. Joan Martí, prevere, persona que havia procurat la vinguda a Mataró de les religioses de la Sagrada Família, fi-

gurant com a testimonis Mn. Marc Castañer —que pocs anys després, el 1850, serà director i cofundador de la nova institució Germanes de la Puríssima Concepció, escindida de les religioses de la Sagrada Família— i Josep Bofarull. El conveni especificava que quatre religioses haurien d'instruir les nenes en les *labors pròpies del seu sexe* i en els *principis fonamentals d'una educació cristiana*, a més hi hauria d'haver una mestra *ben instruïda en planxar i crespar*. Com a contraprestació, eren a càrrec de l'Ajuntament el mobiliari, la roba, els utensilis i els serveis sanitaris i de farmàcia. Cada religiosa rebria set rals mensuals.

I així va iniciar-se l'escola. I a més van obrir-se dues classes més d'ensenyament superior, en les quals les alumnes abonaven una mòdica retribució per poder atendre les necessitats de l'establiment. I l'any 1848 dues noves religioses, vingudes també de França, s'encarregaren de l'asil (7). També funciona a la casa un noviciat.

Actual entrada del Col.legi de la Concepció
avui Col.legi de Sant Josep.
MASSM. Fotografia M. Sala.

L'ESCOLA A CÀRREC D'UNA NOVA INSTITUCIÓ RELIGIOSA.

El 4 de juny de 1850, les religioses de la Sagrada Família, d'obediència francesa, són substituïdes per una nova branca espanyola, independent, prèvia rescissió del conveni, per incompliment, segons l'Ajuntament de la ciutat, de les seves clàusules (8).

Transcrivim el que manifesta Ramon Salas i Oliveras sobre la qüestió:

Amb l'actuació de les al·ludides mestres franceses, va posar-se de relleu que hi havia disgust públic per certes pràctiques i ensenyances derivades del governament de les referides mestres, que no hi havia prou confiança en l'educació moral i religiosa de les alumnes, i que es feia precís anul·lar el contracte que hi havia amb els Superiors de Burdeus. Tot això es desprenia d'un ofici que l'Ajuntament de Mataró va enviar a l'Excm. i Rndm. Senyor Bisbe de la Diòcesi. Tot el que s'exposava en el referit ofici quedava corroborat per una carta que també va rebre el Senyor Bisbe, escrita per la Rda. M. Alfonsa Cavín, superiora de les senyores ja citades, conegudes també per Religioses de Loreto, carta que també subscrivia la seva assistent M. Cecília Goreau, i en la qual s'explicaven les dificultats que trobaven per a la formació religiosa i moral de les nenes, puix elles comprenien que les havien de formar segons les costums espanyoles, i d'aquí venien les discrepàncies amb els Superiors de Burdeus. Tingui's present que les dues religioses anomenades havien format part del primer grup de quatre que va venir de terres franceses.

La M. Alfonsa diu clarament al senyor Bisbe ***...no podem conciliar les ordres que ens arriben de Burdeus amb les que rebem de les Autoritats que aquí ens governen, i això origina continus conflictes i sobresalts.***

Gairebé totes les monges sustentaven el mateix criteri.

Per consell del senyor Bisbe, les autoritats religioses i civils de la ciutat

Claustre de l'antic Convent de Sant Josep incorporat al col·legi. MASMM. Fotografia M. Sala.

varen dirigir-se al Col.legi a visitar a la M. Alfonsa, qui feia poc havia arribat de Burdeus, i li exposaren la necessitat d'anul·lar sense dilació el contracte que hi havia establert. Reunida la Comunitat, se'ls demana què volen fer, i cada monja esculleix el que li sembla millor.

El dia 14 de juny del 1850, el Rnd. Dr. Gabriel Batllevell, arxiprest, comunica al senyor Bisbe que el dia anterior es procedí a disgregar les religioses. De les vint-i-tres que hi havia, se'n queden divuit sota l'autoritat del Prelat de Barcelona, depenent de l'Ajuntament i de les autoritats del país. Aquestes religioses són la Rda. M. Alfonsa Cavín, a qui el senyor Bisbe ordena que quedi de Superiora; les MM. Cecília Goreau i Joaquima Flamand, i quinze novícies espanyoles.

L'Ajuntament també dirigeix un ofici al senyor Bisbe donant-li compte del resultat. Va firmat pel senyor Alcalde, D. Melcior de Palau; pels Tinents, D. Josep Pineda i D. Jaume Baladia, i pels Regidors, D. Josep Tuñí, D. Sebastià Lessus, D. Joan Bta. Rodon, D. Damià Vives, D. Miquel Aurich, D. Josep Rovira i Don Ferran Dalmau.

Totes aquestes incidències, com es pot suposar, produïren molèsties a les religioses franceses no afectes a la posició adoptada per la Comunitat, i fins es varen trametre queixes a l'ambaixador de França, i d'aquest al Nunci de la Santa Seu a Espanya.

...

El senyor Bisbe dóna regles al nou Institut, i per mitjà del Doctor Batllevell nomena Superiora general a la M. Alfonsa Cavín, qui queda confirmada en el càrrec pel comissionat del senyor Bisbe, Rvd. D. Joan Martí, que també confirma en el càr-rec de Director de la Comunitat al Rvd. Doctor D. Marc Castañer, Pvre.

Des del dia 1 de juliol del 1850, amb 30 rals a Caixa, el llibre de comptes de la Comunitat va escrit en espanyol i no en francès.

Al cap de poc, el Dr. Costa i Borràs ja pot escriure al Ministre de Gràcia i Justícia que té cinquanta joves al Noviciat de Mataró per a servir després com a Mestres, prèvia designació del Govern de la que guanyi la plaça per oposició. (9)

El rector de Mataró, veu, però, que caldria un director que s'ocupés de *l'extensió i govern del col.legi i que sigui responsable dels seus actes*, sempre amb la dependència del bisbe, no volent ser ell el responsable de la inspecció de la nova organització de les Germanes de l'ensenyança de la Puríssima Concepció, i així li ho fa saber en les cartes del mes de juliol. El bisbe contesta amb unes especificacions sobre la regla de les Germanes amb data 24 de juliol de 1850 (10).

Però el 1851 comença a haver-hi problemes en la congregació de monges, i el rector demana al bisbe que es redactin unes instruccions particulars en les quals quedin clares i determinades les que han de regir la vida en el convent (Pare Visitador, Mare Visitadora, Superiores locals, Mestra de novícies i Govern del Noviciat). Sembla que els problemes interns del noviciat devien arreglar-se perquè no hi ha cap document de l'any següent que en parli.

EL FUNCIONAMENT DE L'ESCOLA.

El 1853 es feien en l'escola unes classes d'ensenyament superior no contemplades en el conveni que, a més, no eren gratuïtes; a elles es refe-

INSTRUCCION PÚBLICA PRIMARIA ELEMENTAL Y *superior completas y de ampliacion que se dá en el* COLEGIO DE LA CONCEPCION *de esta Ciudad, establecido en el exconvento de S. José, bajo los auspicios del M. I. Ayuntamiento y proteccion de S. E. Ilma. el Sr. Obispo de esta Diócesis.*

INSTRUCCION ELEMENTAL PRIMARIA EN LA SALA GRATÚITA DE S. JOSÉ.

ASIGNATURAS.

AÑO 1.°

RELIGION, MORAL Y URBANIDAD: Oraciones del catecismo y cap. 1°, 2° y 3° de historia Sagrada.
LECTURA: . . . Primer cuaderno de Avendaño.
ESCRITURA: . . . Primeros ejercicios.
ARITMÉTICA: . . . Formacion de cifras y contar hasta mil.
GRAMÁTICA: . . . Decorar los verbos.

LABORES. Media lisa. Coser: pespunte, cargar la costura, dobladillo, punto de venda y de camisa. Bordar feston y cañamazo, punto de ganchito.

AÑO 2.°

» . . . . . Catecismo hasta el cap. Esperanza y cap. 10 de historia Sagrada de Fleuri.
» . . . . . El Naharro y cuaderno 1° de Avendaño.
» . . . . . Sumar números dígitos y sistema métrico.
» . . . . . Mayúsculas y minúsculas.
» . . . . . Prosodia y ortografía.

Medias enteras y banda sencilla de medias. Punto de sábana y de por encima. Bordar en basta y malla torcida y tejido fino en el tul. Encajes.

AÑO 3.°

» . . . . . Oraciones hasta el cap. Caridad y hasta el cap. 18 de historia Sagrada.
» . . . . . Cuaderno 2° de Avendaño y cuaderno 3° del mismo y libro de las niñas.
» . . . . . Escribir de número 2.
» . . . . . Restar y multiplicar números dígitos.
» . . . . . Verbos regulares é irregulares.

Encajes. Banda compuesta de medias, calados, punto de amito. Enmendar y poner piezas. Bordar al tambor, felpillas y sedas.

AÑO 4.°

» . . . . . Oraciones hasta el cap. Obras y toda la historia Sagrada.
» . . . . . Cuadernos 4° y 5° de Avendaño y leer manuscritos.
» . . . . . Escribir de número 5°, en papel blanco y dictado.
» . . . . . Partir números dígitos.
» . . . . . Verbo, adverbio y participio.

Medias caladas, bolsillos y toda clase de calado, ojales. Camisa completa de hombre y toda especie de punto. Bordar en punto de Génova y realce y bordado general y encajes.

Instruccion primaria elemental no gratuita en la

SALA DEL NIÑO JESUS.

ASIGNATURAS.

AÑO 1.°

RELIGION, MORAL Y URBANIDAD: Oraciones del Catecismo y cap. 1° 2° y 3° de historia Sagrada.
LECTURA: . . . Primer cuaderno de Avendaño.
ESCRITURA: . . . Primeros ejercicios.
ARITMÉTICA: . . . Formacion de cifras y contar hasta mil.
GRAMÁTICA: . . . Decorar los verbos.

LABORES. Media lisa. Coser: pespunte, cargar la costura, dobladillo, punto de venda y de camisa. Bordar feston y cañamazo, punto de ganchito.

AÑO 2.°

» . . . . . Catecismo hasta el cap. Esperanza y cap. 10 de historia Sagrada de Fleuri.
» . . . . . El Naharro y cuaderno 1° de Avendaño.
» . . . . . Sumar números dígitos y sistema métrico.
» . . . . . Mayúsculas y minúsculas.
» . . . . . Prosodia y ortografía.

Medias enteras y banda sencilla de medias. Punto de sábana y de por encima. Bordar en basta y malla torcida y tejido fino en el tul. Encajes.

Continuacion de la instruccion primaria en

LA SALA DE LA CONCEPCION.

ASIGNATURAS.

AÑO 3.°

» . . . . . Oraciones hasta el cap. Obras y toda la historia Sagrada.
» . . . . . Cuaderno 2° de Avendaño y cuaderno 3° del mismo y libro de las niñas.
» . . . . . Escribir de número 2.
» . . . . . Restar y multiplicar números dígitos.
» . . . . . Verbos regulares é irregulares.

Encajes. Banda compuesta de medias, calados, punto de amito. Remendar y poner piezas. Bordar al tambor, felpillas y sedas.

Programa del Col.legi de la Concepció (1853).
MASMM. Arxiu del Rector. Caixa Junta de Beneficència.

reixen les cartes del Sr. rector a la Junta de Beneficència de Mataró del 23 de maig i 6 de juny, on s'oposa a la creació d'una Junta Econòmica que administri només la part d'ensenyament, ja que argumenta que el conveni signat el 1846 precisava que l'economia i l'administració de l'ensenyament del col.legi serien portades per la Junta de Beneficència, i que si bé era veritat que, per conveni, s'havien ampliat els ensenyaments gratuïts creant unes classes d'ensenyament superiors, en les quals les noies pagaven una mòdica quantitat, aquest ingrés havia de ser per atendre les necessitats extraordinàries de la Beneficència, i que, per tant, s'havia d'incloure dins del fons de Beneficència, que també beneficiava les nenes pobres que rebien ensenyança gratuïta; demana que en qualsevol cas, a partir de llavors, tot el que faci referència a l'ensenyament quedi ben diferenciat del que es refereixi al conjunt de l'establiment. En el mateix document valora positivament l'estat de l'edifici i les ensenyances que s'hi donen; diu que les classes *están en estado brillante... la organización, el orden de las asignaturas, la armonía de las secciones y la altura y perfección en que se encuentra en la enseñanza superior elemental completa en este colegio.*

El Sr. rector, com a membre de la Junta de Beneficència, també havia manifestat la seva oposició a la creació d'una Junta Econòmica per administrar la part d'ensenyament a l'ajuntament de Mataró —per carta del 26 de maig—, ja que pensa que seria un embolic tenir dues Juntes diferents per administrar fons d'una mateixa procedència i també perquè l'ensenyament gratuït de les nenes pobres sempre s'havia mirat com una branca de Beneficència, a part de la dificultat que representaria determinar quines parts de l'edifici correspondrien a ensenyament, quines a Beneficència o quines a tots dos usos. A més, recorda que de la *parte literaria,* se n'ha de fer càrrec la Comissió Local de la Comissió d'Instrucció Primària (en la qual és representat l'Ajuntament) i que és aquesta comissió la que ha de disposar la vigilància i la inspecció immediata de les escoles públiques, vetllar la conducta dels

AÑO 4.°

» . . . . Oraciones hasta el cap. Obras y toda la historia Sagrada.	Medias caladas, bolsillos y toda clase de calado, ojales. Camisa completa de hombre y toda especie de punto. Bordar en punto de Génova y realce y bordado general y encajes.	
» . . . . Cuadernos 4° y 5° de Avendaño y leer manuscritos.		
» . . . . Escribir de número 5°, en papel blanco y dictado.		
» . . . . Partir números dígitos.		
» . . . . Verbo, adverbio y participio.		

Instruccion superior primaria en la misma Sala de la Concepcion.

ASIGNATURAS.

Año 5.° y 6.°. .	Geografía teórica. Cartas geográficas, globo terráqueo y esfera armilar. Geometría. Dibujo lineal. Historia de España.	Labores en toda su estension y planchar.

Asignaturas de ampliacion.

FRANCES Y DIBUJO.

Las alumnas de primero y segundo año de la clase no gratúita satisfarán doce reales mensuales.

Las de 3.°, 4.°, 5.° y 6.° veinte reales.

Las niñas que deseen aprender el idioma francés, satisfarán si son alumnas en los sobredichos años 16 rs., si no lo fueren 24 rs.

Las de la clase de dibujo: siendo alumnas 12 rs. Las demas 16 rs.

Las de flores artificiales, alumnas en las demas asignaturas 24 rs., si no lo fueren 40 rs.

Mataró 13 Agosto de 1853.

Mataró: Imp. de José Abadal, 1853.

mestres i la seva aptitud, comprovar el compliment del pla d'estudis i els reglaments de les escoles, el règim dels establiments i els mètodes d'ensenyament, procurar que els nens, principalment els pobres, assisteixin a l'escola i, a més, anunciar i presidir els exàmens. Per tot això, demana al Sr. alcalde que, com a president de les dues Juntes, valori els inconvenients de dues Juntes amb funcions tan similars.

Del mateix any tenim constància de l'existència de problemes entre la Junta de Beneficència i la Junta d'Instrucció Primària de la ciutat. En una carta del 30 de juny del Sr. rector ens refereix que els representants de l'Ajuntament i els regidors no s'han presentat a la Junta d'Instrucció Primària de la ciutat quan s'havia de parlar sobre *un abús* al col.legi de Sant Josep.

De fet es formarà la Junta Econòmica i l'escola serà regida a tres bandes, Junta de Beneficència, Junta Econòmica i Comunitat religiosa, amb problemes i interferències, reconegudes en una carta, data 6 de juliol, del rector de Santa Maria a l'alcalde de la ciutat.

En la mateixa carta demana que a l'escola no es facin exàmens de juny (tal i com ja ha estat concedit als Pares Escolapis de la ciutat), perquè amb la calor que fa i l'esforç que representa a les nenes d'examinar-se, considera que seria perjudicial per a la seva salut. S'acceptarà la proposta i els exàmens no es faran pel juny, sinó pel desembre, com ens diu la carta, data 9 de juliol, del vocal Eclesiàstic de la Comissió d'Instrucció.

EL PROGRAMA D'INSTRUCCIÓ PÚBLICA PRIMÀRIA, SUPERIOR I D'AMPLIACIÓ DEL COL.LEGI DE LA CONCEPCIÓ.

Coneixem el programa per un full imprès, data 10 d'agost de 1853, conservat al Museu Arxiu de Santa Maria (11). L'escola és anomenada Col.legi de la Puríssima Concepció.

Hi trobem tres parts ben diferenciades, referides a instrucció elemental primària, a instrucció superior primària i a assignatures d'ampliació.

Instrucció elemental primària.

Veiem que la instrucció elemental primària gratuïta i la no gratuïta tenien el mateix programa d'assignatures, les següents:

Religió, moral i urbanitat
Lectura
Escriptura
Aritmètica
Gramàtica
i, a més, un programa de labors.

En el tercer any, a la sala gratuïta, només feien fins al capítol 18 d'Història Sagrada, mentre que en la sala de pagament la feien tota. Era l'única diferència entre les dues sales.

Els ensenyaments es distribuïen en ambdós casos en quatre anys.

S'especifica que per a l'assignatura Religió, moral i urbanitat s'utilitzaran el Catecisme i la Història Sagrada de Fleury, i per a la lectura els quaderns d'Avedaño (12).

Pel que es desprèn de la distribució de les sales, en l'ensenyament gratuït es feien els quatre anys a la mateixa aula —sala de Sant Josep— mentre que l'ensenyament no gratuït es feia en dues aules, 1r. i 2n. any en una aula —sala del Nen Jesús— pagant

12 rals al mes, i 3r. i 4t. any en una altra aula —sala de la Concepció— i pagament de 20 rals al mes. A aquesta mateixa aula, hi anaven les nenes que rebien instrucció superior primària.

Instrucció superior primària.

No era gratuïta i durava dos anys, 5è. i 6è., que, com ja hem manifestat, es feien en la mateixa aula de la instrucció elemental primària no gratuïta, 3r. i 4t. cursos, però tenia un programa d'assignatures específic, les següents

Geografia teòrica
Cartes geogràfiques, globus terraqüi i esfera armil·lar
Geometria
Dibuix lineal
Història d'Espanya
a més s'havia de fer tot el programa de labors i planxar.

El pagament era de 20 rals al mes.

Assignatures d'ampliació.

Les assignatures d'ampliació eren francès, dibuix i flors artificials.

Les classes no eren gratuïtes, i es podien seguir tant si s'era alumna de l'escola com si no; en aquest darrer cas, es pagava més.

De fet, davant d'aquest programa d'instrucció podem fer una primera aproximació de com era l'ensenyament primari de les nenes pocs anys abans de la Llei Moyano d'educació (1857), en què va passar a ser regulada a tot l'estat espanyol.

Com veiem, hi havia una instrucció primària que es dividia en dos graus, elemental (4 cursos) i superior (2 cursos), que coexisteixen amb unes assignatures d'ampliació. L'ensenyament era en gran part de pagament, però es podia seguir la primària elemental gratuïtament si s'era pobre. La llengua d'ensenyament era, en tots els casos, la castellana.

Pel que fa al programa d'instrucció de les nenes, podem veure que segueix les clàusules que s'han especificat en el primer conveni (1846) on es veu, per la precisió de la descripció dels programes, la gran importància de les labors i de la religió cristiana, puntals de l'educació de les nenes de l'època, i que són complementades amb assignatures de caire predominantment literari, que ens podrien recordar en certa manera el *trivium*, lectura, escriptura, gramàtica i aritmètica, amb els continguts imprescindibles per poder portar una casa. Si a més es podia pagar, hi havia les assignatures de francès i dibuix que, com bé diu el programa, són d'ampliació, i que vindrien a ser un mer complement o guarniment de les altres i que podien distingir més una noia.

Es pot constatar que en el grau de primària superior (accessible només per pagament i, per tant, a menys noies) hi ha dos grans centres d'interès;

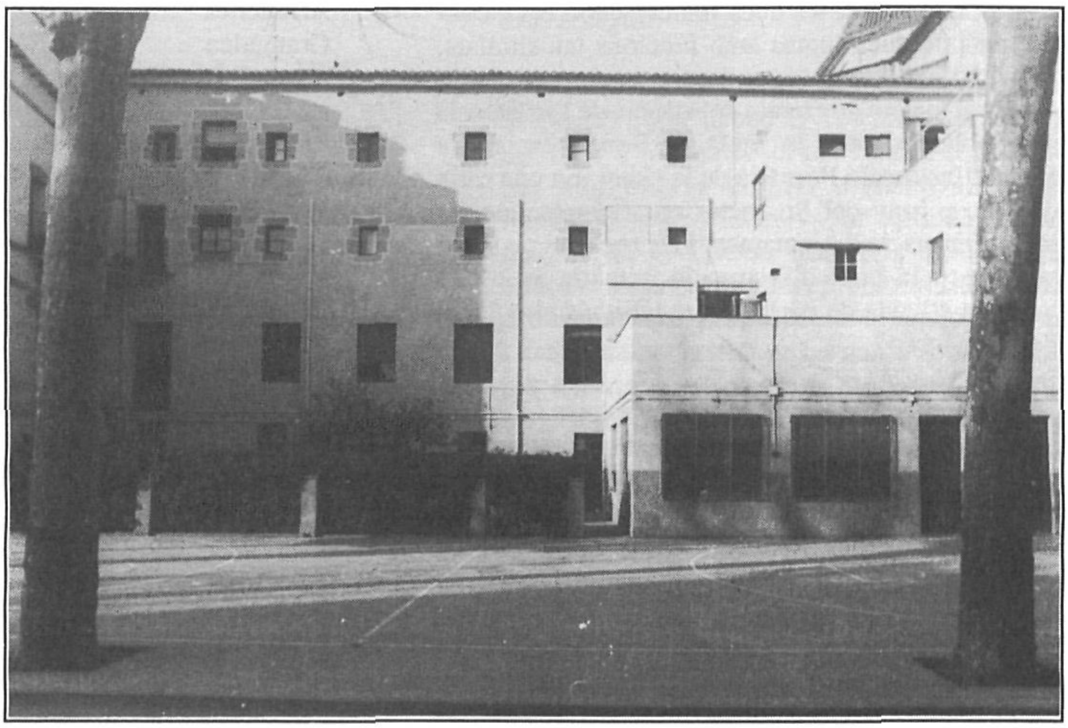

Dependències del Convent de Sant Josep ocupades pel Col·legi i la Comunitat Religiosa. Estat actual. MASMM. Fotografia M. Sala

per una banda, tenim totes les labors fetes durant els cursos elementals, a les quals s'afegeix planxar i, per l'altra, la resta de matèries de caire més científic, que ens podrien recordar, també en certa manera, el *quadrivium*. Pel que fa a les assignatures, es constata clarament que cap de les fetes els quatre cursos anteriors es repeteix i que són totes noves, geografia, geometria, dibuix lineal i història d'Espanya, ja que, ben segur, cap d'aquestes era considerada imprescindible per a la vida quotidiana d'una noia de l'època.

DARRERES REFERÈNCIES QUE TROBEM AL MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA

El 1854 hi ha un canvi en la Junta de Beneficència. El 23 de maig l'alcalde de la ciutat demana al rector de Santa Maria que presideixi i convoqui setmanalment la Junta de Beneficència. Fins aquell moment l'alcalde l'havia presidida i convocada. A partir d'aquesta data al Museu Arxiu no hi ha constància de cap altre problema, ni intern, ni amb altres institucions.

A partir del 1863, les referències que trobem són del Patronat de Pobres (13), que va néixer amb els objectius d'*hospedar y cuidar dignamente a los ancianos necesitados y de proporcionar hogar, enseñanza y religión a los huérfanos desvalidos*, que per les dades de què disposem entenem que va continuar la tasca iniciada per la Junta de Beneficència anys abans.

L'any 1865 en la *Revista mataronesa* trobem, gairebé cada mes, referències del Patronat de pobres. La majoria dels articles són sobre el seu finançament i són encaminats a aconseguir fons per a la seva institució (cavalcada benèfica, estat general dels fons, cens dels acollits als establiments de beneficència), però el 18 d'agost, en la secció d'anuncis oficials, l'Ajuntament dóna a conèixer *l'absoluta carència de recursos* de la Junta del Patronat de pobres, i fa una crida a la població perquè hi faci aportacions (el 8 d'octubre tornem a trobar un altre article en el mateix sentit). Concretament de l'escola, parla de la vacant que va deixar la mare Alfonsa Cavín i de la seva nova provisió.

Durant l'any 1866, a partir de diverses fonts, tenim constància que la precarietat del Patronat de pobres es va anar agreujant. L'abril (14) la *Revista mataronesa* es fa ressò de la imminent desaparició del Patronat de pobres per manca de recursos. Pels mesos de juny i juliol (15) la *Crónica mataronesa* parla en el mateix sentit. Finalment, per les actes de les sessions de l'Ajuntament de 26 i 29 de maig sabem les inversions fetes per la Junta-Patronat de pobres, i per l'acta del 23 de novembre la demanda d'una aportació econòmica per part de la Junta per tal de poder superar el dèficit del Patronat de pobres.

El 1867 l'Ajuntament ja parla del Col.legi de la Puríssima Concepció i no pas de la Beneficència en l'apartat d'ensenyança; a l'escola hi ha 24 òrfenes, d'entre els 6 i els 14 anys, i es pressuposta una partida per tal de poder-les atendre.

Pel setembre de 1873 l'Ajuntament reclama la titularitat de l'edifici de la Beneficència per tal de poder-lo utilitzar per a altres funcions, respectant les ja existents d'asil i escola. Però la sol.licitud no prosperà, segurament perquè l'Ajuntament republicà que va fer la demanda cessà al cap de pocs mesos.

I a partir d'aquí, amb la documentació del Museu Arxiu perdem la pista de la Junta de Beneficència com a tal. Només trobem constància de l'habilitació dels terrenys i de la casa per al rector de la Parròquia de Sant Josep (1868-1890).

Montserrat Gurrera i Lluch

NOTES.

1.- Capitanía General del Ejército y Principado de Cataluña. Seguridad Pública. *Medidas que deben ponerse en ejecución*. Barcelona, 1 de març de 1836.

2.- Arxiu Municipal de Mataró. Llibre d'Actes 1836. Totes les altres referències a sessions de l'ajuntament de Mataró són extretes dels corresponents Llibres d'Actes.

3.- El convent de Sant Josep dels Carmelites Descalços va ésser el primer dels convents mataronins. Fundat a la fi del segle XVI perdura fins al 26 de juliol de 1835, quan la comunitat carmelitana va haver d'abandonar i tancar el convent i l'església per reial decret.

4.- Com bona part de les escoles de l'època.

5.- Vegeu SALAS i OLIVERAS, Ramon. *Mataró i l'ensenyament*. Primer accèssit al Premi Iluro,1962. Mataró, 1964. Part dedicada al Col.legi de les Religioses Missioneres de la Immaculada Concepció, p. 49 a 53.

6.- SALAS i OLIVERAS, Ramon. *Op. cit.*

7.- SALAS i OLIVERAS, Ramon. *Op. cit.*

8.- Museu Arxiu de Santa Maria. Mataró. MASMM. Caixa Junta de Beneficència. Carta del rector Gabriel Batllevell al bisbe de Barcelona Josep Domingo Costa i Borràs.

9.- SALAS i OLIVERAS, Ramon. *Op. cit.*

10.- MASMM. Caixa Junta de Beneficència. Són de la mateixa procedència totes les altres dades referents al rector de la Parròquia.

11.- MASMM. Caixa Junta de Beneficència.

12.- Joaquín Avendaño (Vigo 1810 - Biarritz 1866). Pedagog. Director de l'escola normal de Saragossa i de la de Còrdova. La seva tasca pedagògica tingué gran influència en el desenvolupament de la instrucció primària a l'estat espanyol. *Gran Enciclopèdia Catalana.*

13.- *Revista mataronesa*. Mataró, 8 d'octubre de 1865.

14.- *Revista mataronesa*. Mataró, 15 i 22 d'abril de 1866.

15.- *Revista mataronesa*. Mataró, 17 de juny i 8 de juliol de 1866.

La *Memoria sobre el estado sanitario de la ciudad de Mataró*, escrita l'any 1895, conjuntament pel metge Lluís Viladevall i l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch, denuncia i fa públiques les deficiències higièniques de Mataró a la fi del segle passat.
Utilitzant les dades de la *Memoria*, Antoni Civit analitza la mortalitat infantil a l'època.

MATARÓ 1895: INFORME PER A L'ESTUDI DE LA MORTALITAT INFANTIL DE FA CENT ANYS

APROXIMACIÓ PRÈVIA.

Tal vegada, un dels indicadors qualitativament més importants per a l'estudi de les condicions de vida d'una població industrial de finals de segle passat sigui el de la *mortalitat infantil*.

L'acceleració en el ritme de creixement poblacional arran del procés d'industrialització comportà una sèrie de canvis socials de gran envergadura que, evidentment, junt a moltes altres respostes de tota mena, van induir a l'aprofundiment dels higienistes en els problemes de salubritat. Aquests problemes, que condicionaven els hàbits socials i de vida, es presentaven com a relativament nous i requerien la intervenció pública, atès que la gran majoria de la població urbana no disposava de mitjans per resoldre'ls.

És en aquest sentit que, a mesura que anava avançant el segle dinovè, apareixien estudis i treballs d'una meticulositat rigorosa sobre el tema, i un dels principals centres d'interès era l'esmentat de la mortalitat infantil. Els mateixos coetanis, segons els testimonis de l'època, eren conscients i sensibles davant la vulnerabilitat de les edats primerenques i, en conseqüència, també dels embarassos femenins.

Tanmateix, la història social ens ensenya que la mortalitat infantil no ha ocupat sempre un lloc rellevant en el rànquing de les preocupacions de la humanitat i, certament, la mort d'una criatura en temps preindustrials no esdevenia un daltabaix sentimental tan important com en èpoques més tardanes.

Potser la incorporació de la mà d'obra infantil al treball fabril ens donaria una pista per dilucidar aquesta rellevància adquirida per cada nounat, el qual en pocs anys revertiria en un percentatge no desestimable en el salari de la família obrera i en el capital de l'industrial. És a dir, que la societat es podria haver interessat per aquests nous efectius de producció, tot activant de forma simultània un discurs moralista que justifiqués el statu quo i un mecanisme psicològic que censurés això tan reprovable de veure els infants només com a agents econòmics. Afirmació, per cert, no gens gratuïta si ens atenem al document que ací presentem: la *Memoria sobre el estado sanitario de la ciudad de Mataró* (1895). En l'epíleg hom fa una dissertació econòmica sobre la mortalitat, que pretendria justificar-se aixoplugant-se en les valoracions que sobre el fenomen fan els tècnics britànics del moment i les solucions inversores que proposen per reduir la taxa de mortalitat:

...Inglaterra, que es el pueblo más práctico de Europa, invierte anualmente en higienización sumas fabulosas, pero con ellas ha logrado disminuir su mortalidad de 35 por mil que era no ha muchos años, á 17 por mil que es la actual (...).

...Los ingleses, gente eminentemente comercial, reducen esta cuestión a dinero.

Cada defunción representa á lo menos una máquina destruída, un elemento de trabajo perdido.

Prescindiendo de la calidad de racional, prescindiendo de los lazos de amor y de familia y de amistad, cada hombre muerto representa la pérdida de una máquina que por lo menos importa un capital de 4.000 pesetas, eligiendo un término medio de los señalados para valor de una máquina hombre los economistas.

Teniendo en cuenta que las defunciones son un 4 por 100 de los enfermos, que un tercio de ellos son hombres útiles para el trabajo y que es de 30 días el término medio de incapacidad para trabajar por enfermedad, resulta el sencillo cálculo siguiente:

	PESETAS
Capital perdido por 144 defunciones . . . á Ptas. 4.000 . . .	*576.000*
36.000 jornales perdidos por enfermedad á Ptas. 2,50	*90.000*
Gastos de 36.000 días de enfermedad á Ptas. 1	*36.000*
***TOTAL Ptas.** . . . .*	*712.000*

La pérdida anual por nuestro estado sanitario es pues de 712.000 pesetas que representa el extraordinario capital de 11.866.000 pesetas, superior á todos los gastos que el saneamiento de Mataró pueda exigir. (1)

Tot i que l'enfocament d'aquest plantejament no deixa de ser qüestionable, el fragment no té sobres. Mercantilisme sanitàrio-industrial, potser?

És probable que aquestes referències, que afectarien majoritàriament els adults masculins, no tinguin tanta importància en aquest article, centrat principalment a l'àmbit infantil de la mortalitat. En qualsevol cas, aquesta preocupació és patent i en tenim testimonis de gran interès per als estudis de demografia històrica.

LA MORTALITAT INFANTIL EN LA *MEMORIA*...

L'any 1895, el Dr. Lluís Viladevall, metge, i Josep Puig i Cadafalch, arquitecte, redactaren la *Memoria sobre el estado sanitario de la ciudad de Mataró* denunciant la situació de les condicions de vida de la població local. L'estudi, d'abast molt ampli, dedicava alguns capítols a la població infantil i, com veurem, a finals del segle passat sanitat, infància i mortalitat infantil formaven un trinomi indestriable.

La *Memoria...* no era el primer estudi al respecte. Sis anys abans, el Dr. Antoni Franquesa i Sivilla publicà la seva *Topografía médica de Mataró y su zona* (2) en un volum molt més extens que el que ara ens ocupa, però el contingut de l'obra no diferia gaire del de les vint-i-set pàgines de l'opuscle.

Per sintetitzar les conclusions que els dos tècnics mataronins extreuen de l'anàlisi urbana, podem dir que la preocupació principal rau en les males condicions sanitàries que reuneix la ciutat en gran part dels àmbits de desenvolupament de la vida

Nens al capdavall del carrer de Sant Francesc de Paula (1905?). MASMM. Arxiu Fotogràfic.

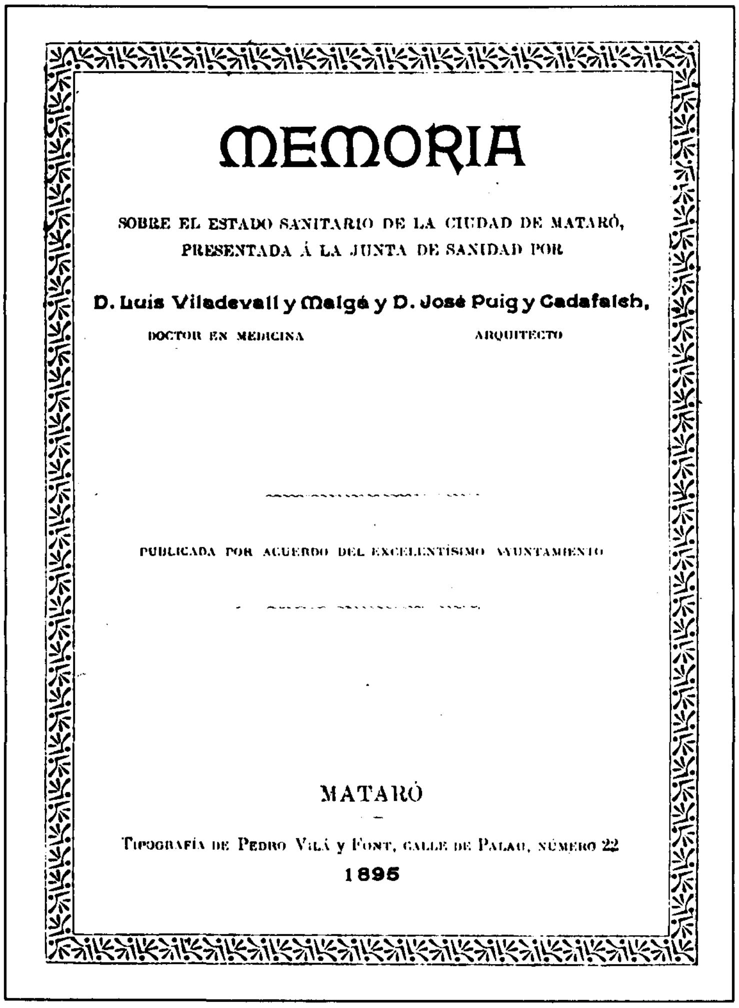

MEMORIA

SOBRE EL ESTADO SANITARIO DE LA CIUDAD DE MATARÓ, PRESENTADA Á LA JUNTA DE SANIDAD POR

D. Luis Viladevall y Malgá y D. José Puig y Cadafalch,

DOCTOR EN MEDICINA ARQUITECTO

PUBLICADA POR ACUERDO DEL EXCELENTÍSIMO AYUNTAMIENTO

MATARÓ

Tipografía de Pedro Vilá y Font, calle de Palau, número 22

1895

dels seus habitants. Com a conseqüència directa, la ciutat esdevé, per les seves característiques i per les circumstàncies que se succeeixen, agent de malalties i epidèmies, moltes vegades de caràcter endèmic i de conseqüències funestes per a la població.

Quan esmenten la ciutat, els autors no es refereixen solament al carrer o als habitatges particulars, sinó també als llocs de treball i, especialment, a les fàbriques. I desaproven, en referir-se a aquestes, la nova organització social del treball sorgida arran de la industrialització. Vegem com valoren, per exemple, la situació següent:

La circunstancia fatal de que en las industrias fabriles de Mataró se ocupen casi exclusivamente mujeres, puede explicar por una parte el número extraordinario de abortos, muerto-nacidos y partos prematuros que consignan los cuadros demográficos; y por otra la mortalidad espantosa que se observa en el primer año de vida. Las fábricas asfixian, por decirlo así, el hogar doméstico. (3)

Més enllà dels criteris científics, el caire ideològic i moralista que pren el text, i especialment la darrera sentència, sembla evidenciar l'adscripció d'ambdós higienistes al corrent reformista social que imperava en aquells moments entre la burgesia catalana. Des d'aquest punt de vista, la llar domèstica havia de ser territori matriarcal, deixant per als homes els ingressos familiars bàsics, si no exclusius.

Tanmateix, i sense entrar en una anàlisi més profunda, potser caldria aclarir que aquesta divisió del treball tampoc no era grata per als propis treballadors, puix que conferia al pare de família un rol degradant en una societat patriarcal que, a nivell teòric, s'apuntalava en la família, la qual, però, es veia malmenada en la pràctica quotidiana.

Reprenent el fil i inventariant els hàbits infantils, dels quals es calibrava la seva salubritat, els autors esmenten com a principals focus de difusió de malalties i causa de l'alta mortalitat les llars d'infants o *amigues* (4) i les indústries fabrils. Pel que fa a les fàbriques, l'ambient no només era perjudicial per a aquells infants que hi treballaven en jornades de més de deu hores (per un salari irrisori, dit sigui de passada), sinó també per als nadons que acompanyaven les mares respectives al lloc de treball per poder ser alletats periòdicament sense que aquestes haguessin d'abandonar la feina. De fet, la descripció que trobem de les fàbriques és prou eloqüent:

... hay que decir que la mayoría de los grandiosos edificios, llamados, quizá sarcásticamente, templos del trabajo, son para el obrero lugar de enfermedad i muerte.

... (el obrero) respirando una atmósfera caldeada, mezcladas gentes de ambos sexos, con contadas horas para la vida de familia, ha visto nacer la enfermedad del cuerpo y la del alma.

... Existen fábricas en Mataró... que más que lugar habitable parecen antro de tormento. La inspección de las mismas, y después la reglamentación del trabajo de la mujer y de los niños ha de ser el complemento de las obras sanitarias de una ciudad industrial cual la nuestra. (5)

En d'altres casos, no obstant això, en el camí cap a la fàbrica, les mares de família confiaven els seus fills a una veïna, la qual disposava una habitació a tal efecte. Reunia la mainada a casa seva i en tenia cura durant el temps que les mares eren a

Nens jugant a la platja, davant de can Maitanquis (1905?).
Fotografia Teodor Solà. MASMM. Arxiu Fotogràfic. Col.lecció Teodor Solà.

la fàbrica. Segons que expressa la *Memoria...*, a les *amigues*, popularment conegudes també com a *costura de caganers* (6), hi coincidien igualment la manca d'higiene i les malalties més corrents entre la població infantil, les quals, per poc que es propaguessin, causaven la mort a un percentatge elevat d'infants. És, per exemple, el cas de la diftèria:

Menos fácil es explicar la presencia constante de la difteria, que tantos estragos causa en nuestra ciudad. Sin duda constituye un factor muy importante la pésima costumbre, exigida por las necesidades de una fábrica que emplea casi exclusivamente mujeres, de llevar los niños de las más tiernas edades á 'amigas', todas ellas de deplorables condiciones higiénicas, y cuya reforma completa se impone con urgencia (7).

Per tant, davant d'aquesta situació:

... urge establecer en Mataró, con todos los cuidados que la higiene enseña, casas cunas y jardines de la infancia, dando á esa primera edad, la que mayor tributo paga á la muerte, las condiciones de luz, aire y movimiento de que carece albergada en las húmedas y oscuras estancias á que actualmente se la confina (8).

Tanmateix, a part de la fàbrica i de les llars d'infants, la *Memoria* també fa esment d'altres ambients que rarament reuneixen condicions acceptables per a un desenvolupament òptim de les activitats infantils. D'una banda, els autors qüestionen la higiene domèstica, bastant deficient segons díuen, atès el nombre d'infeccions que se'n poden derivar. El to del paràgraf, greu i tremendista al mateix temps, és prou eloqüent:

... Por la noche, cuando se cierran las ventanas y se aisla la comunicación con el exterior, en la hora del descanso y del reposo, la atmósfera caliente de las habitaciones, atrayendo todas las emanaciones de las letrinas y de las cloacas, sorprende en su lecho á los habitantes emponzoñando su sangre, les dispone á la enfermedad que pocos días después habrá dado cuenta de su lozana existencia (9).

Igualment, l'estat de la via pública és irregular des d'aquesta òptica: el carrer era un marc idoni per a les activitats del lleure infantil i sense perill aparent; però, pel que sembla, era de salubritat dubtosa per l'excés d'humitat que afavoria la descomposició de substàncies orgàniques.

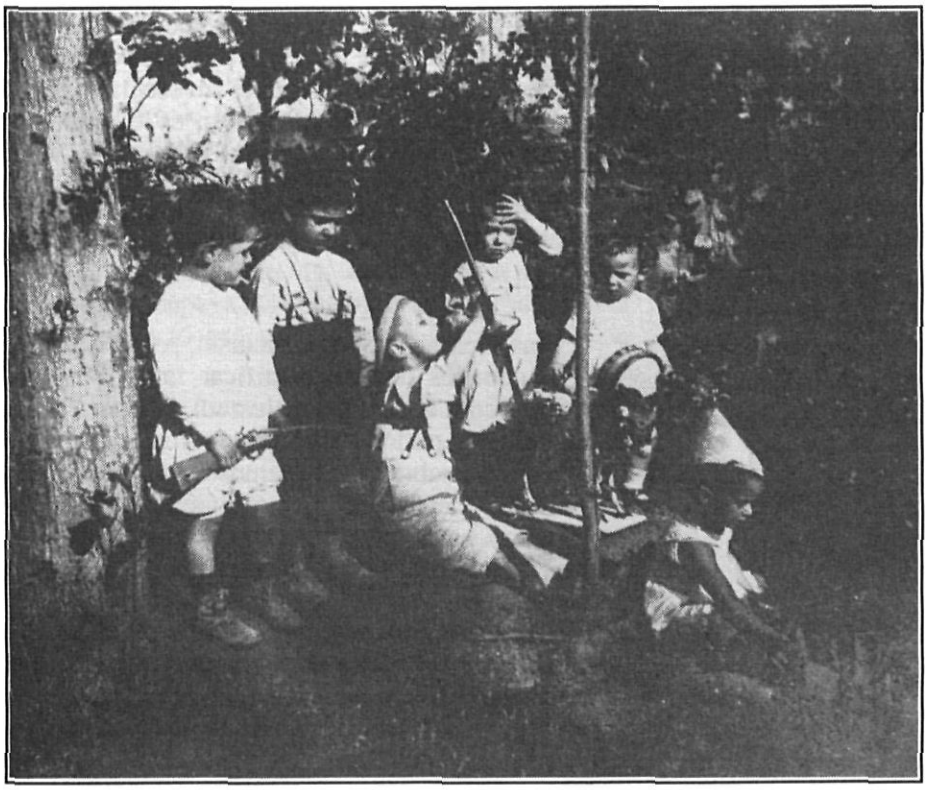

Nens al pati de la costura anomenada "El Tívoli", de la Sra. Teresa Solà, situada al carrer de Sant Josep, cantonada a la Muralla del Tigre. (1905?). No era pas una costura popular, com les que assenyala l'article, sinó una costura per a gent benestant. Fotografia Teodor Solà. MASMM. Arxiu Fotogràfic. Col.lecció Teodor Solà.

En conclusió, doncs, les *amigues*, la fàbrica, el carrer, i fins i tot la pròpia llar, eren llocs insalubres, i irrecomanables per les pèssimes condicions sanitàries. Com que eren els únics indrets on habitualment es podia trobar la mainada en edat preescolar, podem dir que els infants estaven condemnats a haver d'afrontar la situació de grat o per força. Així, no té res d'estrany que Viladevall i Puig i Cadafalch ho denunciessin.

No obstant això, és possible que fossin tal volta les estadístiques les que provoquessin aquest crit d'alerta en els tècnics (els quals, tot sigui dit, no eren pas els únics a fer valoracions tan escarafalloses d'entre els membres del gremi higienista (10)), i no l'anàlisi de la pròpia realitat. En qualsevol cas, ens inclinaríem a creure que les preocupacions derivarien més d'un producte d'ambdós factors o aspectes, que no d'un de sol.

LES XIFRES.

Quant a les estadístiques, la *Memoria...* n'ofereix dues que tenen interès directe per a l'estudi de la mortalitat infantil. La primera és un quadre d'epidèmies que la població local va patir durant el quinquenni 1889-1893 (de fet, tota la memòria fa referència a aquest període), amb les dates d'invasió i desaparició, un breu comentari sobre la força expansiva i difusora de cadascuna i el nombre de defuncions causades per cada epidèmia. El quadre fa referència a tota la població en general, però es poden destriar aquelles dades més específiques per a la població infantil, sempre més indefensa. És el cas, per exemple, del xarampió (56 morts) i les galteres (2 morts) que, segons les dades dels autors, els afectaren especialment, sense descartar la verola i la grip, generalitzades entre la població local i de gran força letífera. Val a dir que aquestes pertorbacions tenien caràcter cíclic i recurrent (11).

La segona estadística, també per al mateix període, és un quadre de defuncions de la població mataronina dividit en tres seccions (12).

La primera comptabilitza el nombre total de morts classificats per malalties, accidents, etc. Una relació de vint-i-una causes de mort dóna una xifra al voltant de les 2.600 defuncions (13).

Seguint el mateix criteri, la segona secció és potser la més rellevant pel que ací ens interessa: les xifres de la mortalitat d'infants de 0 a 1 anys. 313 defuncions sobre un total de 2.916 en aquests anys suposen un 10,73% (si hi sumem, com comptabilitzen els dos tècnics al final del recompte, els 175 nascuts morts i els avortaments, el percentatge es dispara fins al 15,78%). Les malalties infantils més mortals són, de llarg, les de l'aparell digestiu (43,3%), degudes probablement a descomposicions intestinals, hepatitis, virus, etc., seguides de les de l'aparell nerviós (16,29%) i respiratori (14,05%).

La tercera de les seccions és una classificació del nombre de defuncions per edats i sobresurten, òbviament, les xifres referents als infants (els percentatges, els hi hem afegit nosaltres):

MATARÓ MORTALITAT 1889-1893		
Grups d'edat	Nombre de defuncions	%
0-1	313	10,73
1-3	368	12,62
3-6	208	7,13
6-10	68	2,33
10-20	90	3,09
20-30	453	15,53
30-40	141	4,84
40-50	156	5,35
50-60	230	7,89
60-70	386	13,24
70-80	346	11,87
més de 80	157	5,38
Total	**2.916**	**100,00**

(Total: 2.916 defuncions + 175 avortaments i nascuts morts = 3.091 morts).

Podríem destacar que aquesta mortalitat es concretaria en aquest quinquenni en més d'un 30% de defuncions d'individus menors de 6 anys i més del 51% d'entre els menors de 30, la qual cosa ens fa pressuposar, tot i que farien falta més indicadors, una esperança de vida no gaire elevada.

Les estadístiques són prou indicatives i reflecteixen una realitat justificadament preocupant per als autors de la *Memoria...* . A més a més, al principi de l'opuscle també ens aporten unes altres xifres complementàries que faciliten la comprensió del fet en qüestió. Referint-se als quadres esmentats, hom destaca la proporció en què les diverses edats paguen tribut a la mort, però

... Precisa, sin embargo, señalar el gran número de defunciones en la primera infancia, sobretodo antes del primer año: su proporción es de 121 por mil nacimientos, muy superior á la de 95 señalada como límite de letalidad normal en esta época de la vida;... (14).

En resum, una mortalitat infantil altíssima sobre una població d'uns vint mil habitants amb una taxa de mortalitat de l'ordre del 26,2 per mil (15) i una taxa de natalitat inferior (25,6 per mil), deuria treure la son als patricis de l'època que, més avesats a parlar de progrés i creixement urbà (en aquests moments hi havia en dansa el projecte d'eixampla (16)), de modernitat i bones expectatives amb el canvi de segle, veien que els anys finiseculars, guerra de Cuba inclosa, els brindaven un esdevenidor no gaire falaguer.

CONCLUSIÓ.

Finalment, i a tall de conclusió, penso que seria un pèl debades intentar justificar la utilitat d'un document com aquest per a l'estudi de la mortalitat infantil en el període que abasta l'opuscle. Crec que ha quedat sobradament demostrada la seva vàlua no solament per la informació higiènico-sanitària i els quadres estadístics que aporta, sinó també per l'interès que susciten les opinions i els judicis de valor dels seus autors i per la sòlida, si bé parcial, imatge que hom arriba a fer-se de la ciutat després de la seva lectura. Aquesta informació, aprofitable en un alt percentatge per a diferents treballs d'àmbit local, també seria vàlida per a possibles extrapolacions a d'altres àmbits, i des d'enfocaments diversos (sociològics, polítics, mèdics, etc).

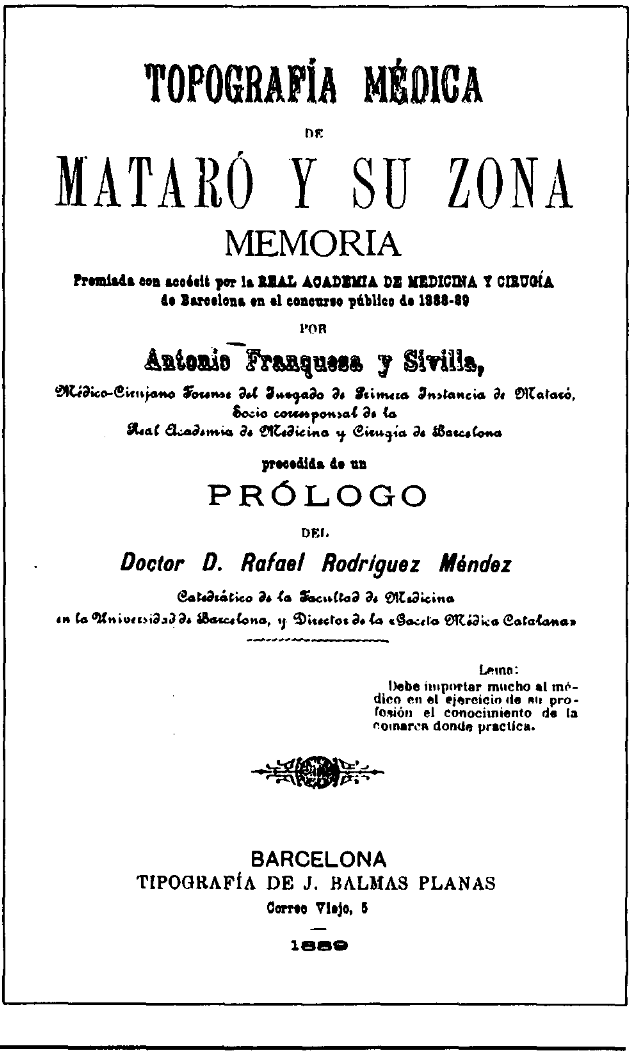
TOPOGRAFÍA MÉDICA
DE
MATARÓ Y SU ZONA
MEMORIA
Premiada con accésit por la REAL ACADEMIA DE MEDICINA Y CIRUGÍA de Barcelona en el concurso público de 1888-89
POR
Antonio Franquesa y Sivilla,
Médico-Cirujano Forense del Juzgado de Primera Instancia de Mataró, Socio corresponsal de la Real Academia de Medicina y Cirugía de Barcelona
precedida de un
PRÓLOGO
DEL
Doctor D. Rafael Rodríguez Méndez
Catedrático de la Facultad de Medicina en la Universidad de Barcelona, y Director de la «Gaceta Médica Catalana»

Lema:
Debe importar mucho al médico en el ejercicio de su profesión el conocimiento de la comarca donde practica.

BARCELONA
TIPOGRAFÍA DE J. BALMAS PLANAS
Correo Viejo, 5
1889

D'altra banda, cenyint-nos estrictament a l'àmbit demogràfic, podríem afegir que, per les dades disponibles, l'any 1895 la població mataronina es trobava en fase de transició (segons el model demogràfic acceptat per a Europa Occidental): la natalitat baixava en picat des del segle XVIII, però la mortalitat s'anava estabilitzant a la baixa, tot i l'excepcionalitat dels anys 1880 fins a finals de segle (17) (en què, com hem vist, el creixement vegetatiu negatiu preocupava els contemporanis perquè la taxa de reproducció era sensiblement inferior a la de defuncions).

No obstant això, també agregaríem que, segons el cens de població, el 1897 s'assoleix a la ciutat la cota màxima per al segle dinovè, sofrint una lleu davallada al cap de tres anys, a les portes de l'actual centúria. Mataró havia doblat els seus efectius humans a cavall de la revolució industrial. Tanmateix, el segle XX ja seria, a efectes demogràfics, una altra història.

Antoni Civit

NOTES.

1.- VILADEVALL, Ll., i PUIG i CADAFALCH, J. *Memoria sobre el estado sanitario de la ciudad de Mataró*. Ajuntament de Mataró. Mataró, 1895.

2.- FRANQUESA i SIVILLA, A. *Topografía médica de Mataró y su zona*. Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia. Barcelona, 1889.

3.- VILADEVALL, Ll., i PUIG i CADAFALCH, J. *Op. cit.*, p. 26.

4.- *Op. cit.*, per primera vegada a la pàg. 7.

5.- *Op. cit.*, pàg. 23.

6.- Segons fonts procedents de la història oral.

7.- *Op. cit.*, p. 7.

8.- *Op. cit.*, p. 8.

9.- *Op. cit.*, p. 22.

10.- També el Dr. A. Franquesa i Sivilla utilitza aquest to en el discurs de la seva *Topografía...*

11.- *Op. cit.*, p. 6.

12.- *Op. cit.*, p. 25.

13.- Advertim que els càlculs que aporta l'informe no s'ajusten a les dades que utilitza, per la qual cosa hem optat per rectificar-los.

14.- *Op. cit.*, p. 4.

15.- *Op. cit.*, p. 4.

16.- El projecte d'eixampla de Melcior de Palau i Emili Cabañes de 1878 començà a fer-se realitat a partir de l'any següent de la seva aprovació per l'ajuntament de Mataró (1879). Cap a finals de segle, la ciutat havia experimentat un creixement urbà important, del qual es fan ressò els dos autors de la *Memoria...* ja en les seves primeres planes. Al llarg de tot l'opuscle, van fent referències al projecte d'eixampla comparant les condicions sanitàries dels habitatges de nova construcció amb els existents abans de 1879, i, amb algunes excepcions, se'n mostren força partidaris.

17.- LLOVET, J. *La ciutat de Mataró*, volum II, p. 5-12. Col.lecció Enciclopèdia Catalunya. Editorial Barcino. Barcelona 1959.

La personalitat d'Eduard Calvet i Pintó, fabricant de Vilassar de Dalt, polític catalanista republicà, diputat l'any 1907 per la Solidaritat Catalana, president del Foment del Treball Nacional, *és glossada tot seguit per Benet Oliva i Ricós, que, a més, analitza també la fàbrica de cal Boter,* propietat de la família Calvet.

EDUARD CALVET I PINTÓ (1875-1917) POLÍTIC, INDUSTRIAL I DIRIGENT EMPRESARIAL

L'agost passat van complir-se setanta-cinc anys de la mort de l'Eduard Calvet i Pintó, als 42 anys d'edat, ocorreguda el 2 d'agost de 1917, el mateix dia que també moria Enric Prat de la Riba. Una llarga i penosa malaltia va tallar prematurament la trajectòria d'un dels pocs components de la gran burgesia industrial que va evolucionar des del conservadorisme regionalista al republicanisme nacionalista, en un intent de trencar el monopoli de la Lliga sobre el catalanisme i, alhora, del lerrouxisme sobre les masses obreres, tot i que *adhuc en dies d'apassionament partidista, ell fou sempre el catalanista de totes les agrupacions indistintament* (1). Havia nascut el 6 de febrer de 1875. Els Calvet de cal Boter eren una important família de fabricants de Vilassar de Dalt.

ELS ORÍGENS FAMILIARS.

Els primers Calvet són uns emigrants francesos que s'instal.len a Vilassar durant la segona meitat del segle XVI (2). Al llarg del segle XVIII ens apareixen com a boters, fins a principis del segle XIX en què una complexa xarxa de matrimonis els vincula a les principals famílies locals, de les quals sorgiran els principals fabricants que protagonitzaran la industrialització de Vilassar. L'origen concret de la fàbrica de cal Boter, el trobem en l'activitat d'en Maties Calvet i Català (1810-47), avi de l'Eduard, pilot per la Reial Escola de Nàutica d'Arenys de Mar, en la qual havia ingressat el 1829 (3). L'activitat de pilot li permet una mínima acumulació de capital que, junt amb un préstec avalat pel patrimoni familiar, utilitza per formar una companyia i posar en marxa una petita fàbrica de filats i teixits en un edifici del darrera de la casa familiar del carrer de la Canuda (4).

Hereten la fàbrica els seus fills Josep i Pere Màrtir Calvet i Carbonell, però la prematura mort d'en Josep (1840-

Eduard Calvet i Pintó en la campanya electoral de 1907 per a la Solidaritat Catalana. Font: Revista *La costa de Llevant*, núm. 17.

D'esquerra a dreta, Pere Màrtir Calvet i Carbonell, Pere Villà i Teià, alcalde de Vilassar de Dalt (1872-73, 1885-90 i 1891-1903) i el secretari de l'Ajuntament, Sr. Fàbregas. Font: Can Villà.

1872) acumula tot el patrimoni familiar —tant l'agrari com el fabril— en el seu germà Pere Màrtir (1843-1896), que serà el veritable pal de paller del rellançament industrial de Vilassar, a diferència del que succeeix en altres indrets del Maresme com a conseqüència de la crisi dels seixanta. A Vilassar, seguint el moviment general del país que busca de superar el fracàs del vapor amb l'energia hidràulica de les conques dels rius i alhora una major comoditat en les relacions laborals (5), els Serra Feliu, el principal grup familiar-empresarial vinculat a la dictadura dels moderats, traslladen total o parcialment les seves tres fàbriques, procés que segueixen també altres fabricants foranis. En canvi, Pere Màrtir Calvet opta per invertir a Vilassar i passa dels 27 telers manuals heretats a 66 el mateix 1872, i el 1878 instal.larà tota una nova fàbrica de vapor amb 77 telers mecànics, que arribaran a 170 i 3.500 fusos al 1894 (6). Els seus passos seran seguits durant els anys vuitanta per Jaume Vives i Bonamusa, que reconvertirà al vapor i ampliarà cal Garbat, i pels nouvinguts Srs. Mañé i Ordeig. Aquests tres grans vapors presidiran durant cinquanta anys la indústria de Vilassar.

Tot Vilassar havia treballat a mans durant el període 1830-1870 (7) i d'aquí l'especial gravetat de la crisi dels seixanta, ja que el desplaçament de les fàbriques deixava sense feina els subordinats.

Durant els anys setanta, els Calvet es traslladen a viure a Barcelona. El 1897 compren un solar al carrer Casp, núm. 52 —actualment és el núm. 48— i encarreguen a l'arquitecte Antoni Gaudí una casa de renda, amb baixos per a magatzem i despatx comercial, la primera que Gaudí faria a l'Eixample. La casa Calvet guanyà el premi de l'Ajuntament al millor edifici acabat, atorgat per primer cop (8). A la part alta de la façana, Gaudí hi va situar els bustos dels dos sants Genís, patrons de Vilassar, i al mig el de sant Pere Màrtir, en doble homenatge als copatrons de Vilassar, i al patró del llavors ja difunt propietari. Mort Pere Màrtir Calvet el 1896, tots els negocis foren continuats per la vídua, Juliana Pintó, i els fills Pere, Eduard i Elisa (9).

EDUARD CALVET, DIRIGENT EMPRESARIAL.

Va actuar com a delegat del nostre país al Comitè de la Federació Internacional d'Associacions de Fabricants de Teixits, en representació dels fabricants catalans, i va participar en diferents congressos internacionals cotoners a Anglaterra, França, Alemanya i Bèlgica; a més de promoure i presidir el de Barcelona de 1911 *y era de ver la inconsciencia con que nuestro vulgo productor asistía indiferente a aquella altísima consagración de su oscura existencia* (10).

El 17 de desembre de 1912 va ser elegit president del Foment del Treball Nacional, entitat patronal de la qual ja havia estat vice-president. Com a tal, va creure possible *conciliar sus deberes de representante oficial de las clases productoras con las ansias de mejoramiento del proletariado* (10). Amb aquest esperit va intervenir en les vagues obreres del 1913, especialment entorn de la vaga de *la*

Constancia, i acceptà el decret que reduïa la jornada laboral. Com a reacció, uns quatre-cents fabricants reunits li llençaren tot tipus de crítiques, enmig de la indiferència general, per la qual cosa va presentar la dimissió el 19 de setembre al Consell Superior, però no li fou acceptada. En insistir-hi, li fou admesa el primer d'octubre (11).

En constituir-se la Lliga per a la Defensa de Barcelona, formada per totes les entitats econòmiques de la ciutat davant dels continuats atemptats, en fou elegit president. També presidí l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. En relació a la seva activitat comercial, presidí l'Associació de Viatjants, la Societat de Geografia Comercial i la Cambra de Viatjants i Representants. També fou propietari i director de la revista comercial *Progreso*. A la seva mort, fou reconegut com *entusiasta e inteligente defensor de la industria y el comercio de Catalunya, a los que había dedicado gran parte de su corta existencia* (12).

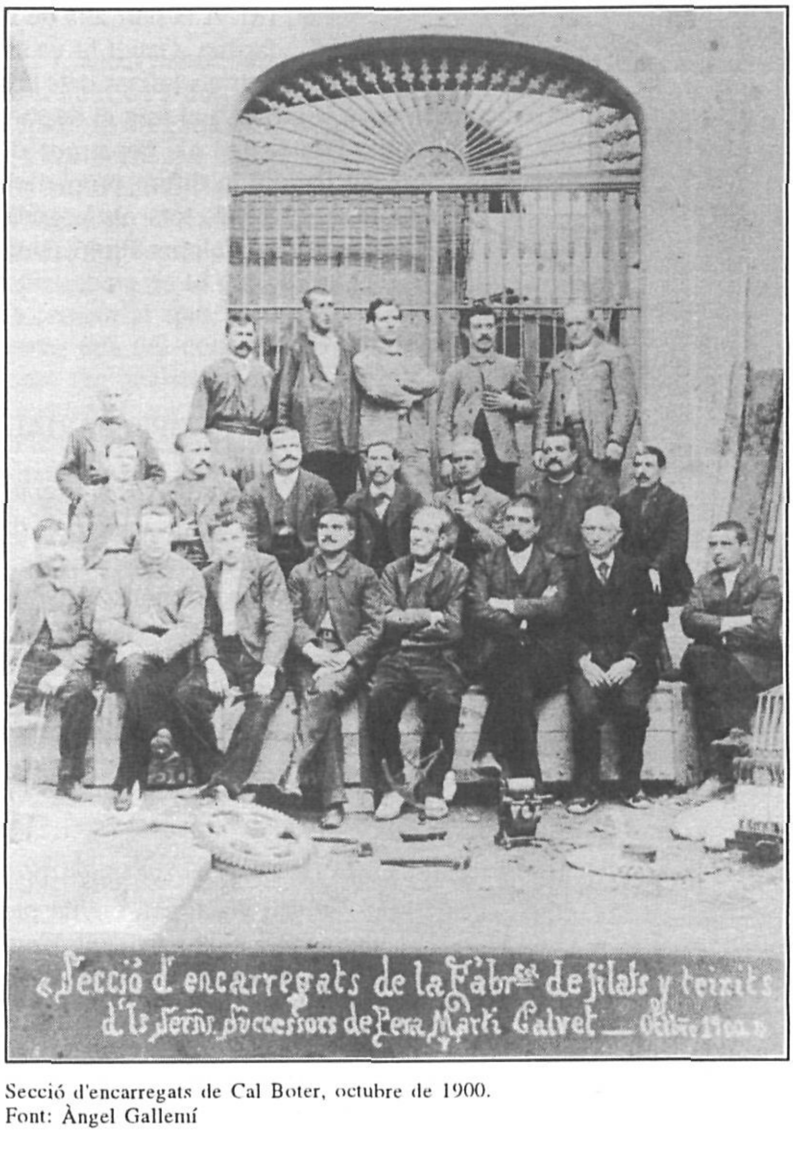

Secció d'encarregats de Cal Boter, octubre de 1900.
Font: Àngel Gallemí

EDUARD CALVET, POLÍTIC.

L'any 1906 va ser elegit vice-president de la Lliga Regionalista de Barcelona. En les eleccions de 1907, va ser designat candidat a diputat pel districte d'Arenys de Mar en les llistes de la Solidaritat Catalana. I deia la premsa *Vilassar de Dalt està d'enhorabona. Un seu fill, En Eduard Calvet i Pintó, és el proclamat candidat a Diputat a Corts... La opinió accentúa cada dia més la creència en la victòria més completa... Llàstima que al districte de Mataró no tinguem la sort de tenir un candidat de les energies i condicions del Sr. Calvet, sobretot tractant-se d'un districte essencialment industrial* (13). I des d'Arenys *En Calvet és garantia de que tots, catalanistes, republicans de la Unió, carlins, federals i moltíssims electors independents, lo votaran ab entusiasme. Dificilment podríem haver trobat un candidat més a propòsit per a representarnos al Congrés, puig en Calvet, en las cuestions econòmiques e industrials a la vegade, sabrà defensar nostres interessos quan d'atacarlos se tracti...* tindrem *un digníssim representant en la personalitat del jove economista* (14). La victòria fou impressionant, 5.040 vots, més del doble dels del candidat oficial Sagnier, que n'obtingué 2.436.

La seva activitat parlamentària el va fer mereixedor d'un ampli reconeixement. *Calvet supo defender en el Congreso los intereses de sus electores haciendo labor intensa, pero limpia de efectismos y de formas retóricas tan brillantes para el orador como inútiles para el diputado; labor positiva y honrada* (15). Són notables els discursos pronunciats amb motiu de la discussió del pressupost de Foment de l'any 1909, en defensa d'una amnistia a favor dels delictes polítics, en la campanya en favor del sufragi universal organitzada pels parlamentaris republicans l'any 1908, en la reforma aranzelària del 1911 i sobre les causes del terrorisme a Barcelona, *... hubo después otras bombas que no tenían nada que ver con esas bombas terroristas, lanzadas por elementos que estaban en relación constante con esos enviados que vosotros nos mandásteis y estas bombas eran vistas con cierta satisfacción desde el Gobierno... esa es la causa y explicación que haya en Barcelona un gran número de personas*

de la clase conservadora que se han hecho republicanas y republicanas de verdad... (16). Va entrar a formar part del Centre Nacionalista Republicà el 1908 i va pertànyer a la Junta Directiva, assumint tot el que representava per a una persona del seu origen donar aquest pas. En paraules de J.A. González Casanovas, *la importància del Centre Nacionalista Republicà radica en el fet d'èsser la primera manifestació d'un nacionalisme burgès que pren partit per un republicanisme català, i trenca així la dicotomia catalanisme-conservadorisme-monarquia davant l'espanyolisme-progressisme-república* (17). Posteriorment, s'incorporà en la integradora Unió Federal Nacionalista Republicana, on també exercí càrrecs directius i fou des de la seva fundació, fins poc abans de dissoldre's, president del Consell d'Administració del diari *El Poble Català*, vinculat a aquests grups. Va renunciar de tornar a presentar-se com a diputat per Arenys per tal d'evitar la divisió dels qui li havien donat suport. *Al presentarme al devant vostre, en una lluita per a la reelecció, és segur que hauria trobat devant per devant de la meva significació, amichs estimadíssims que cooperaren poderosament a la meva elecció anterior. Això significava per mi una violència personal a que no he volgut subjectarme ni subjectarvos* (18).

En l'elecció parcial per cobrir una vacant al Senat, pel maig de 1914, fou escollit senador per Tarragona. La seva tasca es centrà en les qüestions econòmiques, especialment en la conveniència d'establir un tractat de comerç entre Espanya i l'illa de Cuba.

En una nota necrològica podem llegir *en sus últimos tiempos, un amable escepticismo le mantenía alejado de las luchas políticas... nuestra vida pública, un poco simplista aún, no toleraba en los hombres que a ella se consagran una complejidad de temperamento como el suyo, tan desenfadadamente irrespetuoso con nuestras preocupaciones provincianas... La transformación espiritual de Catalunya, de la que Prat de la Riba ha sido uno de los obreros más infatigables y mejor dotados, Calvet la daba por hecha; y era como un ciudadano de París o de Londres que quería vivir y pensar igual que en su tierra en esta gran aldea que tan penosamente va convirtiéndose en ciudad europea... se va de este mundo dejando el recuerdo de un esfuerzo estéril que en otras circunstancias hubiera podido ser su gloria... creemos haber cumplido un deber dejando consignado en estas páginas este modesto tributo a la memoria de un hombre que la futura Cataluña no deberá olvidar* (19).

Benet Oliva i Ricós

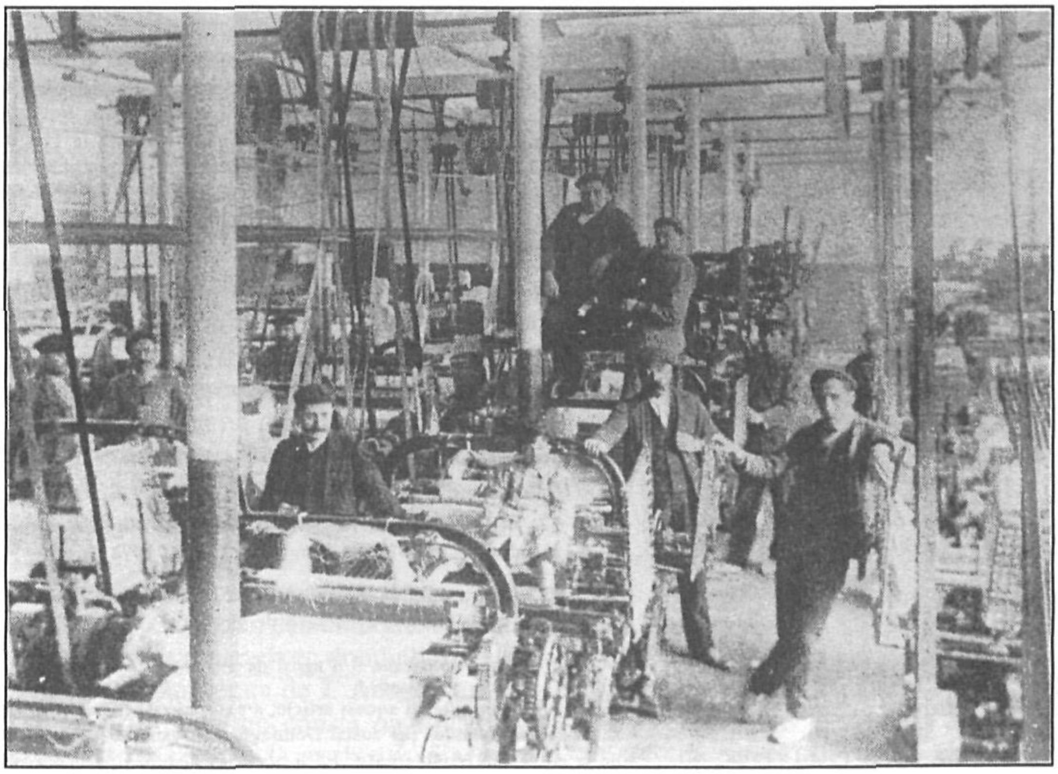

Sala de Telers de Cal Boter, novembre de 1905. Font: Pere Clapés i Saborit.

NOTES.

1.- *El Poble Català*, 4 d'agost de 1917.

2.- El primer Calvet del qual trobem referències és Pere (o Esteve) Calvet, emigrant francès, traginer, que es casa amb Antiga Villar, de Vilassar, el 1582 i mor el 1607 (Arxiu Parroquial de Vilassar de Dalt. *Llibre de matrimonis 1568-1721*, F. 24r.).

3.- PONS GURI, J.M. *Ensayo monográfico sobre la Real Escuela Náutica de Arenys de Mar*. Arxiu Històric-Museu Fidel Fita. Arenys de Mar, 1960.

4.- La casa correspon al núm. 16 de l'actual carrer J.A. Clavé, on actualment hi ha l'oficina de la Caixa Laietana. En l'inventari de béns del difunt Josep Calvet, boter, fet el 12 de febrer de 1848 a interès de Matilde Calvet i Carbonell, la seva nora, vídua de Maties Calvet, hi consta *altre edifici... situat a la part de migdia de la casa principal... dins la qual existeixen màquinas, que segons notícia positiva competien al difunt Matias Calvet...* És l'edifici de la primitiva fàbrica, que amb els anys s'anirà ampliant. (Arxiu Municipal de Mataró. Manual del notari Joan Vila. Any 1848, F. 128r-130r).

5.- En aquest punt no hi ha unanimitat de criteris. D'una banda, l'obra d'Ignasi Terrades *Les colònies industrials* (Ed. Laia. Barcelona, 1979, de la qual properament sortirà una nova edició actualitzada), estudia part del cas de Vilassar, posant accent en els problemes d'estabilitat laboral. D'altra banda, Jordi Nadal i altres prioritzen la fallida energètica. Per conèixer les diferències entre el pla i la muntanya, vegeu un article de l'Eduard Calvet, *L'industrie cotonnière en Espagne*, en *España económica, social i artística*, Barcelona 1914, p. 302-316.

6.- A tombants de segle i davant del continuat fracàs del vapor, optarà per diversificar riscos i instal.larà una fàbrica de riu, de 250 HP i amb 155 obrers, al riu Ter, prop de Vic.

Casa Calvet, carrer de Casp núm. 52, Barcelona.
Obra de l'arquitecte Antoni Gaudí.

Les dades procedeixen de les llistes de contribucions industrials que es conserven a l'Arxiu Municipal de Vilassar de Dalt, del 1870 en endavant.

7.- L'any 1850 hi havia a Vilassar 1.070 telers que donaven feina a 1.634 obrers, és a dir, al 56% de la població local, el percentatge més alt de Catalunya quant a dependència local. Aleshores Vilassar era la sisena població industrial del país pel nombre de telers. Ara bé, el retard tecnològic i la dependència eren enormes; tots els telers eren manuals i treballaven a mans per a foranis. D'aquí l'excepcional gravetat de la crisi dels seixanta a Vilassar i la reconversió que s'observa als setanta. Com a indici, la recessió demogràfica; dels 3.357 habitants del 1857, se'n perden tres-cents i no es superarà aquell antic nivell de població fins a cent anys després, amb el canvi de model. (Dades extretes de l'estadística de 1850 de la Junta de Fàbriques, conservada a l'arxiu del Foment del Treball Nacional).

8.- La casa Calvet va ser declarada monument històrico-artístic d'interès nacional, pel decret de 24 de juliol de 1969 (B.O.E. 20-VIII-1969).

9.- Als anys vint els negocis dels Calvet varen començar a anar malament. Segons sembla, un llarg plet amb el govern els va arruïnar definitivament. Cal Boter desapareix de la contribució l'any 1930, però des del 1923 ja havia reduït molt la producció. Pere Màrtir Calvet, el germà que havia heretat el patrimoni de la família, va morir en la pobresa més absoluta als anys trenta.

10.- *La Publicidad*, 3 d'agost de 1917.

11.- Revista *El Trabajo Nacional*, 1 d'octubre de 1913, p. 224 i ss., i 1 de novembre de 1913, p. 257 i ss., i llibre d'Actes del Foment del Treball Nacional. Com a anècdota significativa, es pot visitar l'arxiu del Foment (Via Laietana, 32) i demanar la relació dels presidents de l'entitat. Eduard Calvet no hi consta. El sector dur de la patronal mai no li perdonaria aquell inici de pacte social, i va optar per l'enfrontament social que degeneraria progressivament cap al pistolerisme dels anys vint.

12.- *La Vanguardia*, 3 d'agost de 1917.

13.- Revista *La Costa de Llevant*, any XIV, núm. 14, 6 d'abril de 1907.

Va ser designat candidat per Arenys i no pel seu districte natural de Mataró per qüestions d'estratègia electoral de la coalició Solidaritat Catalana. Mataró era un districte 'fàcil' i per això va ser designat en Rius i Torres, que no tenia gaire carisma, però que havia d'entrar en les llistes per la seva actuació contra la Llei de Jurisdiccions. Arenys era un districte més difícil, ja que aleshores era controlat en part pel caciquisme. Les eleccions de 1910 en són la millor prova, Calvet no es va presentar i va tornar a guanyar l'oficialista Sagnier.

14.- Revista *La Costa de Llevant*, any XIV, núm. 11, 16 de març de 1907.

15.- NAVARRO, Emilio. *Historia crítica de los hombres del republicanismo catalán en la última década (1905-14)*. Barcelona, 1915, p. 180.

16.- Discurs pronunciat al Congrés dels Diputats, el dia 27 de juny de 1907, sobre el terrorisme a Barcelona.

17.- GONZÁLEZ CASANOVA, J.A. *Federalisme i autonomia a Catalunya (1868-1938)*. Barcelona, Curial, 1974, p. 196.

18.- Carta de comiat publicada a la revista *La Costa de Llevant*, any XVII, núm. 17, 23 d'abril de 1910.

19.- *La Publicidad*, 3 d'agost de 1917.

Les fotografies d'aquest article, a excepció de la casa Calvet, han estat reproduïdes per Josep Domínguez i Castells. Formen part de la col.lecció reunida pel C.E.I.F., que serà editada properament.

L'estudi i l'anàlisi d'uns petits impresos, indultats de raure a la paperera, com indica la capçalera de l'article, permet d'introduir diverses pinzellades i aclarir alguns aspectes de la vida quotidiana de la ciutat de Mataró a mitjan segle XIX.

PAPERAM INDULTAT DE RAURE A LA PAPERERA

Si normalment hi ha una habitual tendència a desprendre's dels papers (ens referim al paperam imprès) quan hom sap que no serviran per a res, hi ha persones que tenen la propensió, quasi una vocació, de guardar-ho tot.

Molts impresos de fa cent cinquanta anys, pel seu volum i contingut irrellevant, serien ben segur destruïts de seguida d'acabar-se de llegir, i avui ja no els trobarem. Aleshores, quan Mataró era molt més petit, s'utilitzaven regularment esqueles, butlletes i comunicats de qualsevol mena, que es repartien casa per casa, per participar als mataronins anuncis de caràcter comercial o determinats esdeveniments i altres circumstàncies que es necessitava transmetre. Així ho imposava sobretot la manca de premsa periòdica que no hi hauria, pràcticament, fins al'any 1856. Aquests papers, com d'altres de contingut banal, conservats per un mataroní del segle passat, alliberats insòlitament de raure a la paperera, són els que ara pretenem reproduir, amb un petit comentari ja que, malgrat que no ajudaran gaire a fer història, no deixen de tenir un interès anecdòtic i emotiu, i ens acosten a uns anys que ara poden semblar-nos molt més llunyans del que són en realitat.

Comencem per tres exemples que tenen un caire merament comercial, semblantment als anuncis que avui també es reparteixen domiciliàriament: un està imprès a la impremta de J. Abadal, un altre a Barcelona, i un altre no consta on fou imprès, però, com tots, fa referència exclusiva a Mataró.

L'imprès a Ca l'Abadal, fa probablement cent quaranta anys i escaig, es refereix a un taller de pintura —Can Brau— de l'artista Climent Brau, associat a un altre artista-pintor, com s'autotitulaven, que s'oferien als mataronins per decorar sales, botigues i altres habitacions a l'estil renaixentista, àrab, gòtic, xinès i d'altres, al.legant dominar la pintura de paisatges, flors, i la perspectiva, així com la imitació de tota mena de fustes, marbrats, etc. (làmina 1).

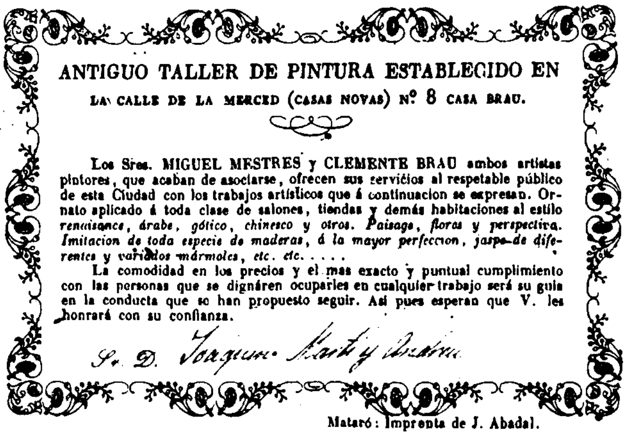
ANTIGUO TALLER DE PINTURA ESTABLECIDO EN
LA CALLE DE LA MERCED (CASAS NOVAS) Nº 8 CASA BRAU.

Los Sres. MIGUEL MESTRES y CLEMENTE BRAU ambos artistas pintores, que acaban de asociarse, ofrecen sus servicios al respetable público de esta Ciudad con los trabajos artísticos que á continuacion se expresan. Ornato aplicado á toda clase de salones, tiendas y demás habitaciones al estilo *renaisance, árabe, gótico, chinesco y otros. Paisage, floras y perspectiva. Imitacion de toda especie de maderas, á la mayor perfeccion, jaspe de diferentes y variados mármoles, etc. etc. . . . .*

La comodidad en los precios y el mas exacto y puntual cumplimiento con las personas que se dignáren ocuparles en cualquier trabajo será su guia en la conducta que se han propuesto seguir. Así pues esperan que V. les honrará con su confianza.

Sr. D. Joaquin [illegible]

Mataró: Imprenta de J. Abadal.

Làmina 1

L'anunci ens evoca la moda d'aleshores a Mataró, de pintar parets i sostres de sales i alcoves imitant cortinatges, jardins florits, marbres, etc. Encara queden exemples d'aquestes pintures, alguns notabilíssimes, a algunes cases de Mataró, com també de parets exteriors, pintades per decorar-se façanes,

AVISO Á LOS COSECHEROS.

Próximos á la vendimia y siendo el resultado de sus vinos, por falta de las debidas operaciones y precauciones, sacarlos malos y agrios las mas veces al poco tiempo de tenerlos en la estiba ó sea on las pipas, creo un deber el hacer presente á todos los cosecheros que un largo estudio en vinos y una no interrumpida esperiencia me colocan en el caso de hacerlos buenos, y asegurar su perfecta y buena calidad ya en fuerza, ya en color, ya en que jamas ha de agriarseles, pues tambien se pondrá la estiba corriente por mas que agrias sean las pipas. En esta suposicion y siendo mejor para ello principiar la operacion por el lagar antes de ponerse en él la uva, si bien puede arreglarse tambien despues, los que gusten gozar de un beneficio que les asegura la buena venta de sus vinos puede apersonarse en la calle de la Merced, casa n.° 32 piso 2.°

Ofrece el interesado las mayores garantías para el buen éxito de su promesa siendo la principal de no querer retribucion alguna hasta estar el cosechero asegurado de lo que se promete.

Làmina 2

i especialment jardins, sortidors, eixides que, amb la humitat de les pluges, de vegades, resulten ara ben visibles i que, generalment, constitueïen falses arquitectures neoclàssiques o barroques amb interessants perspectives. També resten exemples de la mania de pintar les portes de fusta imitant fusta... com oferien els artistes Brau i Mestres cap a la meitat del segle passat.

Amb el rètol d'*Aviso a los cosecheros* (làmina 2), un personatge que no declara el seu nom s'ofereix per a una matèria molt important per als mataronins d'aleshores, ja que tractava de la verema i l'elaboració del vi, tasques que interessaven les principals famílies de la ciutat que a les seves cases pairals tenien els cellers on venien el vi de les seves vinyes a la menuda, amb el risc, però, que no tingués un color prou bo, o els suficients graus, o el que era pitjor, amb la tendència a tornar-se agre. Tot això era el que l'anunciant prometia combatre, oferint tantes garanties d'èxit que fins renunciava a cobrar els seus serveis si aquest no s'assolia. No cal cap més comentari que constatar com l'anunci confirma la tendència del vi de Mataró a picar-se o agrejar-se, i evidencia l'agressivitat comercial de qui s'oferia prometent sempre l'èxit, sense percebre cap retribució si aquest no s'aconseguia.

Per acabar amb els anuncis comercials, vegeu a la làmina 3 l'exemple de la continuïtat d'una confiteria, molt ben proveïda, situada a la Riera de Mataró, amb tota mena de llaminadures, licors i altres, fet aquest que sembla continuar-se i esdevenir tradicional a la ciutat. Es tracta del successor de la confiteria dels Pasant, que s'ofereix als mataronins per vendre, a l'engròs i a la menuda, amb tota la mercaderia que fa al cas. Destaquem la referència a l'existència de fruites en almívar, conservades per expedir-les a Amèrica, així com la fabricació d'objectes per guarnir les palmes la diada de Rams, o l'assortiment de *papeles históricos* per embolicar confits i dolços, i les caixes de *gran lujo al estilo de París*, que eren apropiades per a casaments i bateigs, com també l'oferiment de licors, tant antics com moderns...

FÁBRICA DE LICORES por destilacion.

PASTELERIA FIAMBRES Y vinos generosos.

Mataró, calle de la Riera, confitería que ha sido de Pasant.

En este establecimiento del cual se encarga el que suscribe, se continuará elavorando al por mayor y menor y á precios equitativos todo lo concerniente á este ramo, no perdonando medio ni gasto alguno para complacer á los Señores que gusten favorecerle, y á este efecto hallarán un gran surtido de frutas en almibar, en seco, en candi con licor y tambien conservadas con estraccion del aire para las espediciones de América, ramilletes, dulces de yema de todas clases, mazapanes, jaleas y jelatinas, pastas al estilo del pais y demás provincias de España; un gran surtido de Guinvoletas variadas, candidas y decoradas, frutas imitadas al natural, varios objetos en conserva para adornos de palmas en el dia de Ramos, pastillas refrescantes de goma, de líquen, de Cuimova, de yuyuba, reglisa y varias clases de caramelos y jarabes, azucarillos ó bolados. Además de lo contenido hay un surtido completo de papeles históricos para envolver papillotes y dulces, figuras de pastillage, chocolate y azúcar, en cucuruchos y cajas de gran lujo al estilo de Paris á propósito para casamientos y bautizos. Los licores antiguos y modernos sirviéndose para ellos de drogas y perfumes frutales de primera calidad. Todo lo que hallarán fabricado con la mayor perfeccion y esmero como tiene acreditado en otros establecimientos de esta clase en las principales capitales de España que ha recorrido y donde ha trabajado por varios años y segun acreditará á los que se sirvan dispensarle su confianza con sus pedidos.

Salvador Solá.

NOTA. Además de lo dicho hay una variacion de articulos de ornato á propósito para dulces de lujo y demás de las mejores fábricas de Paris y Alemania, lo que por la buena y grande aceptacion que han merecido hace que se puedan servir con novedad y elegancia.

Aviso á los Señores Cafeteros.

A mas de los licores indicados hay tambien un surtido de pastas, bizcochos y dulces propios para cafés. Tambien se les proporcionarán toda clase de licores estrangeros.

Barcelona.—Imp. de F. Sanchez, Plaza Nueva.

Làmina 3

Entre els paperets conservats infreqüentment, resulta captivador un bitllet de l'òmnibus d'en *Betas* —així era conegut vulgarment— que transportava viatges i paquets, regularment, de Mataró a Barcelona i viceversa (làmina 4). El bitllet reproduït va ser despatxat el dia 2 de febrer de 1848 per al viatge del dia següent, a les deu del matí, és a dir, en una data anterior en pocs mesos a la inauguració del *ferrocarril*. El bitllet concretava el nom del viatger, el seient i l'abonament del preu de vuit rals. Entre els avisos curiosos consta que calia lliurar l'equipatge la vigília dels viatges del matí, o una hora abans si es tractava dels de la tarda, semblantment com avui en els viatges d'avió...

També ens sedueix llegir el contingut de diverses butlletes de rifes: dues celebrades a favor del culte a les *Santes*, i una altra, per a les obres de l'altar de santa Llúcia (làmines 5, 6 i 7).

La data que correspon a un dels bitllets a favor del culte a les *Santes* és la del 22 de juliol de 1848, on s'anuncia que el sorteig es farà l'agost davant de l'església. Cal consignar els cinc premis de la rifa: dos canelobres de plata, una vedella, unes arracades de diamants i quatre coberts de plata. El més sorprenent per a nosaltres, situats a menys de cent cinquanta anys de distància, és el segon premi: una vedella !. Notem, tanmateix, que l'any 1863, a la rifa que també va celebrar-se en honor del culte a les Santes, que tenia solament dos premis, es sortejava no res menys que dos porcs...

Els premis per a l'altar de santa Llúcia —l'any 1867— ara fa cent vint-i-cinc anys, foren més migrats, malgrat que no tan insòlits als nostres ulls.

Breument, ens referirem a les làmines 8 a 10 referents a l'abonament d'un mataroní a diverses

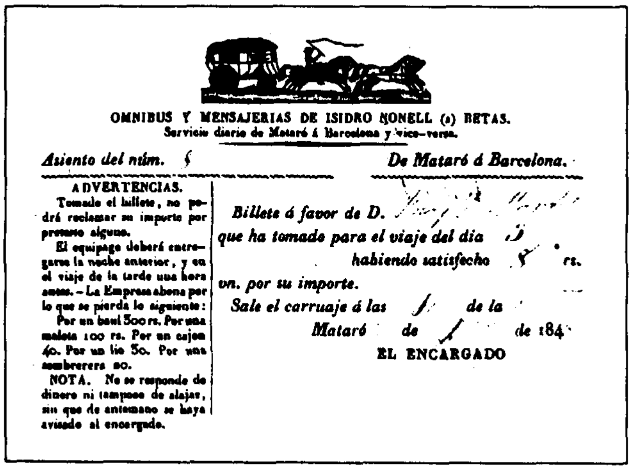
OMNIBUS Y MENSAJERIAS DE ISIDRO NONELL (a) BETAS.
Servicio diario de Mataró á Barcelona y vice-versa.
Asiento del núm.
De Mataró á Barcelona.
ADVERTENCIAS.
Tomado el billete, no podrá reclamar su importe por pretesto alguno.
El equipage deberá entregarse la noche anterior, y en el viaje de la tarde una hora antes. - La Empresa abona por lo que se pierda lo siguiente: Por un baul 300 rs. Por una maleta 100 rs. Por un cajon 40. Por un lio 50. Por una sombrerera 20.
NOTA. No se responde de dinero ni tampoco de alajas, sin que de antemano se haya avisado al encargado.
Billete á favor de D.
que ha tomado para el viaje del dia
habiendo satisfecho rs.
vn. por su importe.
Sale el carruaje á las de la
Mataró de de 184
EL ENCARGADO

Làmina 4

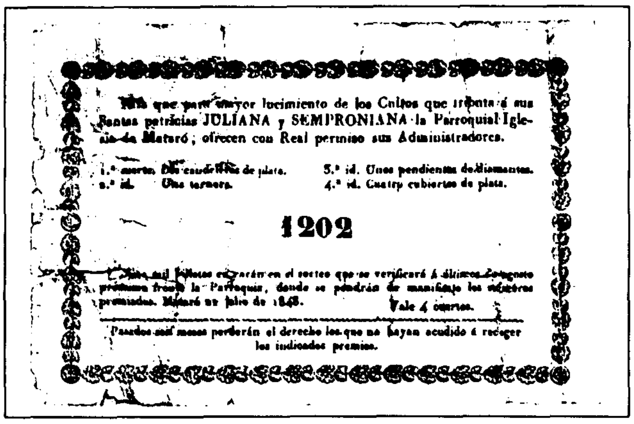
Rifa que para mayor lucimiento de los Cultos que tributa á sus Santas patricias JULIANA y SEMPRONIANA la Parroquial Iglesia de Mataró, ofrecen con Real permiso sus Administradores.
1.ª suerte. Dos candeleros de plata. 3.ª id. Unos pendientes de diamantes.
2.ª id. Una ternera. 4.ª id. Cuatro cubiertos de plata.
1202
Cinco mil billetes entrarán en el sorteo que se verificará á últimos de agosto próximo frente la Parroquia, donde se pondrán de manifiesto los números premiados. Mataró 22 julio de 1848. Vale 4 cuartos.
Pasados seis meses perderán el derecho los que no hayan acudido á recoger los indicados premios.

Làmina 5

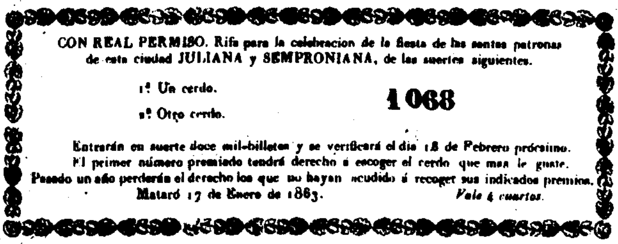
CON REAL PERMISO. Rifa para la celebracion de la fiesta de las santas patronas de esta ciudad JULIANA y SEMPRONIANA, de las suertes siguientes.
1.º Un cerdo.
2.º Otço cerdo.
1068
Entrarán en suerte doce mil-billetes y se verificará el dia 18 de Febrero próximo.
El peimer número premiado tendrá derecho á escoger el cerdo que mas le guste.
Pasado un año perderán el derecho los que no hayan acudido á recoger sus indicados premios.
Mataró 17 de Enero de 1863. *Vale 4 cuartos.*

Làmina 6

Làmina 7

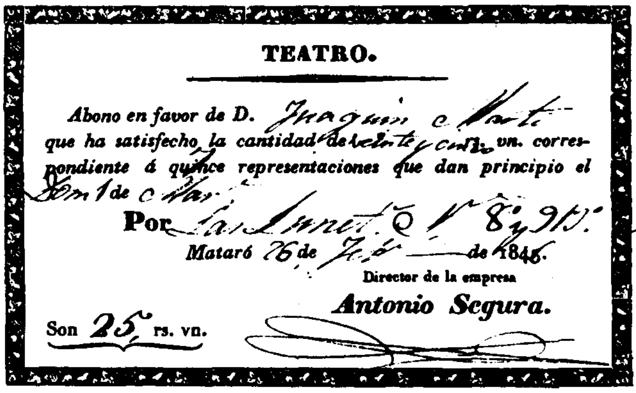
TEATRO.
Abono en favor de D.
que ha satisfecho la cantidad de vn. *correspondiente á quince representaciones que dan principio el*
Por
Mataró de de
Director de la empresa
Antonio Segura.
Son rs. vn.

Làmina 8

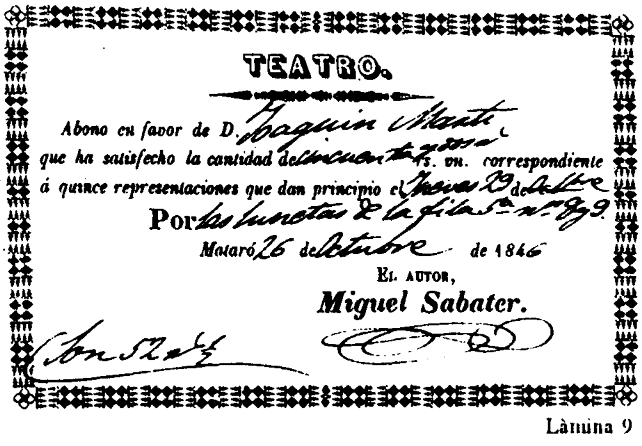
TEATRO.
Abono en favor de D.
que ha satisfecho la cantidad de rs. vn. *correspondiente á quince representaciones que dan principio el* de
Por
Mataró de de 1846
EL AUTOR,
Miguel Sabater.

Làmina 9

TEATRO

Abono en favor de D. Joaquin Martí
que ha satisfecho la cantidad de 18 rs. vn. correspondiente
á cinco representaciones que dan principio el 10 de Enero
Por

Mataró 8 de Enero de 1847

El autor.
Miguel Sabater.

Làmina 10

I, respecte al teatre, reproduïm l'anunci d'una funció extraordinària (que correspon, segons el calendari perpetu, al desembre de l'any 1857), a benefici d'un patronat dedicat als pobres captaires (làmina 11).

Mereix destacar-se que, com se'ns explica, el *Patronato de pobres* complia la seva missió per encàrrec de l'ajuntament mataroní, cercant la desaparició de la mendicitat pública, i així evitar el *pordioseo de casa y de fuera*, és a dir, dels pobres de la ciutat i dels forasters, impedint-se que la mendicitat envaís els carrers, *con grave molestia de sus habitantes y en menoscabo del buen nombre de Mataró*.

TEATRO.

GRAN FUNCION ESTRAORDINARIA FUERA DE ABONO

para el sábado 12 de diciembre

A BENEFICIO

DEL PATRONATO DE POBRES.

El patronato de Pobres de esta ciudad se ve forzado á acudir á recursos estraordinarios para mantener á sus patrocinados, porque ni las limosnas de los cepillos, ni la suscricion voluntaria alcanzan á cubrir sus necesidades. Desde que funciona, cumpliendo la mision que por encargo del M. I. Ayuntamiento se impuso, ha dado pruebas palpables de que es una institucion tan cristiana, como honrosa y desahogada para los acomodados, pues que ha desaparecido el espectáculo de la mendicidad. Merece pues toda la confianza. Sinembargo el Patronato mira con sentimiento y tristeza que el *deficit crece* y que si por esta causa se arruina, el pordioseo de casa, y de fuera, invadirá las calles con grave molestia de sus habitantes, y en menoscabo del buen nombre de Mataró. El patronato espera pues, que no tendrá que desistir de su obra santa, confiando en que los socorros seran aumentados por la Ciudad que de generosa se acreditó en todas las calamidades y conflictos. Entretanto el Patronato, con el objeto de allegar recursos, ofrece una funcion Teatral en favor de sus pobres.

Para asistir á ella tiene un atractivo muy poderoso, LIMOSNA.

PROGRAMA.

1.° Gran Sinfonia.

2.° El muy aplaudido drama en 3 actos y en verso original del célebre poeta L. M. de Larra titulado:

EL ESTUDIO AL NATURAL.

Dirigido por el primer actor Sr. Pages y acompañandole en su ejecucion la Sra. Martinez y Srita. Casases y demas partes de la compañia.

3.° En el intermedio del segundo al tercer acto, por un obsequio al Patronato y con una galenteria que le honra se presentará el Sr. Barbosa á cantar

EL TANGO DEL ÚLTIMO MONO.

4.° Concluido el drama el Sr. Bruno Vila ejecutará á telon corrido unas variaciones de clarinete, las últimas que se han tocado en el gran teatro del Liceo de Barcelona.

5.° La muy aplaudida pieza bilingüe nominada:

UNA NOYA COM UN SOL

en la que tomarán parte la Sra. Martinez, la Srita. Casases y en la que el Sr. Barbosa desempeñará el papel de Magi Salvet.

6.° *y último*. Finalizará la funcion con un magnífico BAILE, por la pareja Catalá–Hidalgo. A las 6½.

Entrada 2. rs. — Luneta 4 rs. — Palcos 20 rs. — Asiento fijo 1 rl.

No habrá bandeja.

Làmina 11

Notem que el programa anuncia una interpretació musical de clarinet que, feia poc, s'havia escoltat en el Liceu de Barcelona. També, que el prospecte acabava així: *No habrá bandeja*. Això estimularia a comparèixer al teatre, en recalcar-se que els assistents no passarien per la torbació d'avançar per davant d'una presidència amb una safata sobre la taula...

També es reprodueix una invitació del *Casino Mataronés* (làmina 12) que correspon a l'any 1846, convocant a una *reunión familiar* nocturna, que hom no endevina en què podia consistir.

Ara, amb els papers conservats inopinadament, podem rememorar la inèdita notícia relativa a la creació a Mataró, l'any 1846, d'una associació per afrontar el problema econòmic dels quintos que volien alliberar-se de la prestació del servei militar.

El fet que aquest servei es pogués evitar presentant un substitut que, lògicament, havia de percebre una determinada quantitat global o diverses aportacions periòdiques, i el cas que cada població havia de contribuir amb un número concret de quintos, segons el repartiment atribuït a cada localitat, incitava els ajuntaments i els particulars afectats a cercar la manera d'alliberar els ciutadans d'un servei que aleshores resultava molt llarg i ben perillós, ja que al segle passat abundaren les lluites en les quals participaria l'exèrcit.

Com pot evidenciar-se amb el contingut de la làmina 13, el desembre de l'any 1845 l'ajuntament

funcions teatrals, que abracen pràcticament tot l'any 1846: set representacions que comencen el 4 de març, quinze el 29 d'octubre, i cinc del gener de l'any següent. S'observa la predilecció de l'interessat per la fila 5, i per les mateixes llunetes o butaques de platea.

mataroní es veié obligat a reclamar dels ciutadans adinerats una aportació econòmica en referència al contingent assignat a la ciutat de la quinta de 1844, *como último y único medio*, acudint *a la práctica en semejantes casos siempre adoptada, haciendo un módico reparto a los cabezas de familia.* Això, però, no podia repetir-se cada any, i és natural que els interessats, encara que amb la sort del sorteig podien aconseguir evitar el servei militar, cerquessin un altre camí que els donés la seguretat de posseir els diners necessaris quan arribés el cas. Per aquest motiu, l'any 1846 va fundar-se una mena de mutualitat, amb el nom d'*Asociación para quintas*, per un període inicial de cinc anys.

Vegeu la làmina 14, relativa a l'encapçalament del reglament de l'associació, i les làmines 15 a 17 respecte a les tarifes a abonar, al pagament de la quota de l'any 1846, i a una derrama feta l'any 1847.

Ara, ens referirem a un comunicat amb data del 13 d'agost de l'any 1854 (làmina 18). Malgrat que aquell any continuarien a Mataró les discussions pel perllongament de la via del tren cap a Arenys, i que

CASINO MATARONÉS.

Reunion familiar para la noche
del 17 [illegible] *de 8 á 10.*

Sr. Alcalde Constitucional y fam.

Làmina 12

Calle de [illegible] *Núm.* *Fol.* 3
Sr. D. [illegible]

Apremiado este Ayuntamiento por las severas y eficaces disposiciones de S. E. el Capitan General para que se cubra el contingente señalado á la presente Ciudad para el reemplazo del Ejército correspondiente al año de 1844: Convencido de que á los mozos comprehendidos en el alistamiento no es ya dable hacerles ulterior exaccion, despues de los dos repartos que han satisfecho, ha tenido como á último y único medio de librar á este pacífico vecindario de un muy sensible conflicto, de acudir á la práctica en semejantes casos siempre adoptada, haciendo un módico reparto á los cabezas de familia, en el que há señalado á V. 20 duros, que atendida la urgencia del servicio que se reclama, se hace preciso satisfaga en poder de D. Pablo Martí y Arqué, calle del Carreró, dentro de 24 horas, cuyo plazo discurrido, se verá el Cabildo obligado á tomar desagradables medidas contra los renitentes, sin quedarle arbitrio de guardar consideracion, ni miramiento alguno; declarando empero que las cantidades antes voluntariamente ofrecidas no se exigirán, por haber resultado insuficientes. Mataró 22 diciembre de 1845.

Recibí : Pablo Martí y Arqué P. D. D. M. I. A. C.
Francisco Font y Thos Secretario.

Làmina 13

PROYECTO DE ASOCIACION PARA QUINTAS.

No siendo fácil plantearse desde luego en esta Ciudad una asociacion estable, y que pueda de pronto dar los benéficos resultados que se desean en favor de los llamados al servicio militar, y al propio tiempo la perentoriedad de las circunstancias reclamando que se adopte sin demora algun medio con que poder obtener ya para el presente los indicados resultados, se forma una asociacion por el término de cuatro años de quinta bajo las bases que mas abajo se establecen; pues que como los mozos inscritos de 16 y 17 años contribuirán al presente como ausiliares de los de diez y ocho y diez y nueve, nada mas puesto en rason que estos ausilien á su vez á aquellos bajo las cantidades y proporcion y durante el período que presenta la siguiente escala general advirtiendose que las edades continuadas en ella se han de contar por la que tenia el asociado en 30 Abril de 1845.

Làmina 14

CIUDAD DE MATARÓ.

Tarifas fijadas en el reglamento de asociacion para quintas duradera por cinco años.

El que en 30 Abril 1845 habia cumplido 15 años.
En 1845.... 4 duros.
1846.... 4 »
1847.... 6 » .... 62 duros.
1848.... 24 »
1849.... 24 »

El que en 30 Abril 1845 habia cumplido 16 años.
En 1845.... 4 duros.
1846.... 6 »
1847.... 24 » .... 62 duros.
1848.... 24 »
1849.... 4 »

El que en 30 Abril 1845 habia cumplido 17 años.
En 1845.... 6 duros.
1846.... 24 »
1847.... 24 » .... 62 duros.
1848.... 4 »
1849.... 4 »

El que en 30 Abril 1845 habia cumplido 18 años.
En 1845.... 24 duros.
1846.... 24 »
1847.... 4 » .... 62 duros.
1848.... 6 »
1849.... 4 »

El que en 30 Abril 1845 habia cumplido 19 años.
En 1845.... 24 duros.
1846.... 4 »
1847.... 4 » .... 44 duros.
1848.... 6 »
1849.... 6 »

NOTA: si no bastasen las cuotas señaladas se exigirá del asociado la cantidad ó cantidades proporcionales.

Mataró 20 Noviembre de 1846.

Làmina 15

JUNTA DE LA ASOCIACION PARA QUINTAS.

Recibí de [illegible]
la cantidad de — 6 — *duros* — *rs. vn. que le han correspondido por el reemplazo del ejército del año 1845, con arreglo al reglamento formado para la plantificacion de la predicha sociedad.*

Mataró 13 *Noviembre de* 1846.

El Presidente de la misma
Por D.n José Matheu y Ribera. enfermo
[illegible]

Làmina 16

va haver de canviar-se l'ajuntament per causa de la *Vicalvarada*, de manera que a les 9 del matí del 15 de juliol s'acceptaria i recolzaria el cop de timó donat per O'Donnell, iniciant-se així el Bienni Progressista i provocant-se la constitució d'un nou ajuntament i la reconstitució i rearmament de la Milícia Nacional. Malgrat tot, l'any 1854 va ser conegut a Mataró, durant diverses generacions, com l'*any del còlera*: tan cruel fou l'epidèmia i tanta consternació aportà a moltes famílies mataronines aquella plaga !.

Enmig dels esmentats canvis de govern i de discussions, i de les desavinences polítiques que tot això comportaria, Mataró va sofrir, especialment durant els mesos d'agost i setembre de l'any 1854, el flagell de l'epidèmia del còlera morbo que va ocasionar molts morts i un lògic i creixent pànic col.lectiu: tancades de botigues i fàbriques (vegeu Acords municipals del 9, 13 i 14 de setembre), temors a malifetes i desordres, acaparaments i manca de queviures (Acords 15, 20 i 27 de setembre); i especialment va provocar la fugida, fins i tot, d'algunes autoritats i metges, tan necessaris en aquells moments, la qual cosa obligà a constituir una Junta Auxiliar de Sanitat i Beneficència, i a admetre consellers substituts (Acords 8 setembre), arribant-se al súmmum d'haver-se de refer l'expressada Junta perquè sols quedava ja útil per a la tasca el seu president !. (vegeu *Manifestación que la Junta Provisional de Sanidad y Beneficencia al cesar en su cargo hizo a los mataroneses*. Mataró, Imp. Abadal, gener 855).

Tanmateix, en aquestes circumstàncies, el rector de la parròquia de Santa Maria, Gabriel Batllevell, va creure oportú d'emetre un comunicat en el qual, endemés de demanar oracions i la pràctica d'una vida virtuosa per no merèixer el que semblava un càstig del Cel, feia referència a l'enorme perjudici que causaven les absències dels qui fugien de la ciutat: *Guardemos nuestro puesto —deia— amados míos, la mano del Todopoderoso nos encontrará, si nos quiere, en todas partes en que huyamos*. Ell va quedar-se. Cal retre un homenatge a aquell rector que, persistint en el que ell predicava, va seguir ajudant espiritualment i materialment els mataronins, morint, però, infestat dels miasmes del còlera el 5 de setembre de 1854, vint-i-cinc dies després de publicar-se el seu comunicat.

Per acabar amb l'anàlisi d'un paperam del segle passat indultat sortosament de raure a la paperera, ens referirem a un telegrama de l'any 1864 que té

ASOCIACION DE QUINTAS.

Necesitándose mayor cantidad que la hasta ahora recogida para llenar el cupo que ha correspondido á dicha asociacion por el reemplazo perteneciente al año de 1845, ha procedido la Junta á detallar las respectivas que deben satisfacerse por los asociados ó sus fiadores, y son las siguientes:

Los que en 30 Abril de dicho año 1845 se hallaban en la edad de 18 y 19 años 14 *duros.*
Los que se hallaban en la edad de 17 *y* 20 *años*. . . . . 3 *duros* 10 *rs.*
Los que en la edad de 15, 16 *y* 21 *años*. . . . . 2 *duros* 6 *rs.* 23 *ms.*
Los que en la de 22 *años*. . . . . 1 *duro* 6 *rs.*
Los que en la de 23 *años*. . . . . 17 *rs.* 17 *ms.*

Y perteneciendo V. á la 2.ª de las antedichas clases, se servirá satisfacer la cantidad de 5 duros 4 rs. " ms. en poder de los referidos individuos de la Junta que se hallarán en los dias 15 y 16 del corriente mes desde las nueve á la una de la mañana, y por la tarde desde las tres á las seis en una de las piezas del Colegio de las Escuelas Pias; en la inteligencia que de no verificarlo asi, se tomarán las providencias coactivas que correspondan contra V. ó sus fiadores para el cobro, sin perjuicio de las demas que dicha Junta acuerde.

Mataró 12 de Marzo de 1847.

Recibí Sebastian Borras, com.º

D. A. D. L. J.
El Secretario
Jayme Monner.

Sr. D. Joaquin Martí y Monner S. Cristoval

Làmina 17

†

EL CURA-PÁRROCO DE MATARÓ

á sus amados feligreses.

Cuando el cielo dirije á los hombres el aviso postrero y el angel esterminador armado de flamante y aterradora espada diezma las mas ricas y populosas ciudades: cuando encruelece la mortandad en las comarcas circunvecinas, y á su vista palidecen sus moradores y se estremecen los pueblos, deber es de los pastores llamar á sus ovejas y conducirlas al Santuario para dirigir al cielo fervorosas oraciones para sí y sus hermanos. La Divina Providencia al ver infructuosos sus llamamientos, desoidas sus voces y desatendidas sus amenazas ha apelado al castigo. Al Templo pues, Católicos.... hoy es mas preciso que nunca consagrarnos á Dios con la práctica de la oracion y de las virtudes cristianas: hoy mas preciso que nunca derramar lágrimas de arrepentimiento: lloremos nuestros pecados.... porque la ira del Señor nos amenaza con sus castigos: mejoremos nuestras costumbres porque todos hemos faltado: invoquemos piedad y misericordia porque todos las necesitamos.

El escudo para nuestra defensa, ó fieles, es la oracion y la enmienda; el Señor nos llama con voces aterradoras y el decreto de la justicia urje pidiendo el esterminio de los impenitentes. Autoridades, velad en estos críticos momentos por el bien del pueblo que se os ha confiado: padres de familia, orad y velad como representantes de la sociedad doméstica: Sacerdotes del Señor, ministros del Santuario, rogad por el pueblo, tomad en vuestras manos el incensario, recogeos en Getsemaní para detener el brazo del Todopoderoso hasta que vuestros esfuerzos y perseverancia os haga sudar sangre á imitacion de nuestro maestro. Y todos al salir de la oracion volemos al ausilio del pobre, al socorro del enfermo, al consuelo de la viuda y al sustento del necesitado. En momentos difíciles, amados mios, es cuando recobra vida la fé, vuelo la esperanza, esplendor la caridad y mas belleza la virtud. Guardemos nuestro puesto, amados mios, la mano del Todopoderoso nos encontrará, si nos quiere, en todas partes en que huyamos; mas si causa justa nos decide á alguno á desamparar la ciudad no se olvide antes de partirse de dejar algun consuelo para sus pobres conciudadanos que quedan en el lugar de la tribulacion.

A los fines indicados se comenzará hoy inmediatamente despues del Santo Rosario un octavario con esposicion de S. D. M. que concluirá con las letanías de los Santos.

Mataró 13 Agosto de 1854.
Gabriel Batllevell, Pbro.
Cura-párroco.

Imprenta de J. Abadal.

Làmina 18

un tangible interès per a la història del telègraf a Mataró, en atenció a la seva data.

Malgrat que fins a l'any 1872 la ciutat de Mataró no tindria una oficina pròpia, amb un servei telegràfic normal o correcte, aquesta oficina, en realitat, va consistir en la reinstal.lació d'una més antiga existent a la ciutat que fou suprimida l'any 1866 (vegeu *La ciutat de Mataró*. Vol. II, p. 117, de Joaquim Llovet. Ed. Barcino, Barcelona 1961).

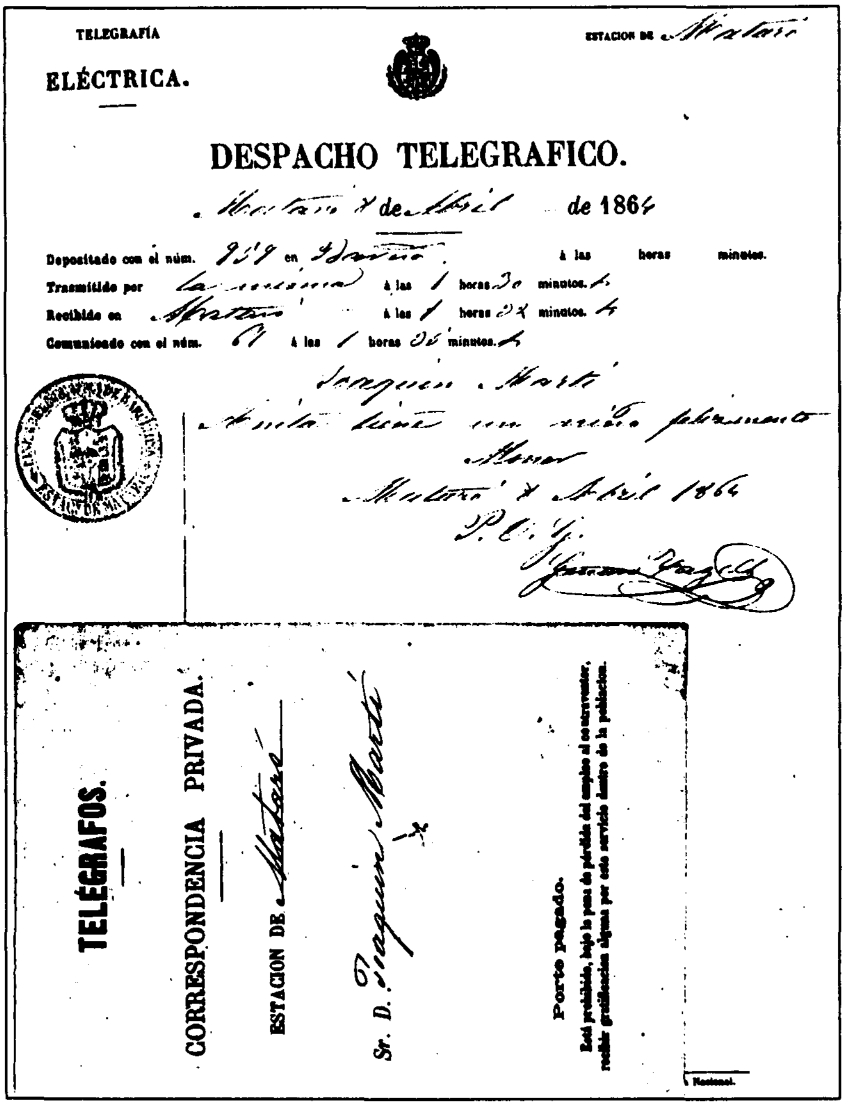

TELEGRAFÍA

ELÉCTRICA.

ESTACION DE Mataró

DESPACHO TELEGRAFICO.

Mataró 8 de Abril de 1864

Depositado con el núm. 959 en Barcelona á las horas minutos.

Trasmitido por la misma á las 1 horas 30 minutos.

Recibido en Mataró á las 1 horas 32 minutos.

Comunicado con el núm. 67 á las 1 horas 35 minutos.

TELÉGRAFOS.

CORRESPONDENCIA PRIVADA.

ESTACION DE Mataró

Sr. D. Joaquin Martí

Porte pagado.

Làmina 19

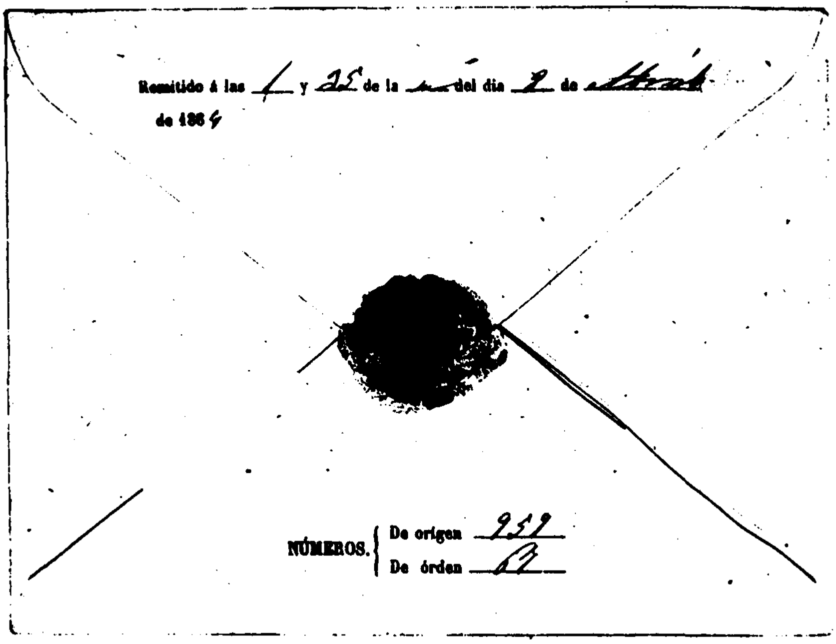

Remitido á las 1 y 35 de la del dia 8 de Abril de 1864

NÚMEROS. De origen 959
De órden 67

Tanmateix resulta un document ben curiós el que ara reproduïm (làmina 9), juntament amb el sobre, que el destinatari rebria tancat i segellat amb lacre, ja que és del 8 d'abril de l'any 1864, és a dir, dos anys abans de suprimir-se l'antiga oficina el 1866.

De la lectura del document resulta fàcil deduir que va es trigar dos minuts per obtenir la notícia tramesa des de Barcelona a Mataró, i només tres minuts més per repartir-se el telegrama, que acredita que l'antiga estació telegràfica mataronina posseïa una extremada eficàcia.

Antoni Martí i Coll

DOCUMENTACIÓ

MANUALS DELS VICARIS (VI)

El manual del vicari Ignasi Reniu i Padró, mataroní, membre d'una important família mataronina del segle XVIII, comença el novembre de 1771 i acaba pel març de 1775.

Les actes que reproduïm pertanyen a aquest manual. La primera fa referència a un prevere, resident de l'església de Santa Maria, amb el càrrec de Passioner. La segona és la renúncia d'una promesa de casament. La tercera ens explica la situació econòmica del Dr. Benet Vila, rector de Santa Maria, l'any 1772, en el moment de la seva mort. I la darrera certifica la mort d'un mariner mataroní en un naufragi, davant les costes de Xile. Són descriptives de la vida mataronina durant el darrer terç del segle XVIII.

Les transcripcions, com és habitual, conserven el llenguatge i l'ortografia original, només amb petites correccions i amb la incorporació de l'accentuació i la regularització de les lletres majúscules.

PACTES ENTRE EL RECTOR DR. BENET VILA I EL PREVERE JOSEP CAMÍN, RESIDENT PASSIONER

Manual del vicari Ignasi Reniu i Padró.
16 de novembre de 1771.
Folis 2 i 3
Arxiu del Rector
MASMM

En la ciudad de Mataró, Obispado de Barcelona, a los diez y seis de noviembre de mil setecientos setenta y uno.

Delante el infrascrito theniente de cura de la Iglesia Parroquial de dicha ciudad de Mataró, y en dicho nombre, por autoridad ordinaria notario público de ella, han comparecido personalmente los Reverendos Doctores en Sagrada Theologia Benito Vila, presbítero, cura párroco de la citada Iglesia (1), y Joseph Camín, presbítero, residente en ella, los quales me han requerido llevase el presente auto. Y es que atendiendo que el Capítulo dies de la visita actuada en la expressada Iglesia, a los quatro de octubre de mil setecientos treinta y nueve por el Illustrísimo Señor Don Francisco del Castillo y de Vintimilla, Obispo de esta diócesis, de feliz recordación, relativo a las quatro admissiones o capellanías de la dicha Iglesia, con el cargo de Passioneros, de las quales obtiene una el citado Reverendo Joseph Camín, presbítero, es del thenor siguiente:

Item. per quant la ciutat de Mataró és sumament populosa y que necessita de gran número de operaris que tingan cura de ànimas y administrian lo Sagrament de la Penitència, y que assistescan als malalts, y ajudian a ben morir als moribundos, per lo qual fi, y per ajudar al pàrroco en est ministeri, foren constituhits los resi-

dents fills de Mataró, conforme resulta de las Concòrdias fetas entre lo rector y Universitat de Mataró y altres Decrets de nostres predecessors subseguits (2). Y desitjant que est fi se consseguesca ab fruit (sens rellevar emperò al Rector y a sos Vicaris de la cura de ànimas que, *ex oficio*, los competeix) y consol espiritual del poble:

Estatuim, ordenam y manam que, dels vint y ha admesos, naturals del terme de Mataró, los quatre degan ser confessors y aprovats per nos, o nostres successors, ***ad curam animarum regendam***. Los quatre quatre confessors ho sien ab lo títol de Passioners, y tingan lo càrrech y obligació de assistir en los confessionaris sempre que seran demanats, en tots los dias de Quaresma, Jubileu, Festas solemnes y altres dias en que hi haja concurs de confessions solament, y axí mateix degan assistir y ajudar a ben morir als malalts y moribundos, habitants en los veynats de Mata, Batlleix y altres masias fora la ciutat, y als habitants en ella y sos arrebals, dividintse lo trevall a disposició del Rector, y estos quatre confessors, mentres que estaran actualment ocupats en algun de dits Sants ministeris, degan ser presents a las distribucions. Y per a que lo referit en lo esdevenidor se puga perpetuament observar, estatuhim, ordenam y manam que les admissions que vuy obtenen confessors, es a saber Gaspar Serra, Doctor Joseph Tucó, Doctor Joan Baptista Pi y Doctor Pasqual Vellsolell (3), *luego* que vacaran, sian provehidas en personas que tingan vint y tres anys iniciats, y degan dins dos anys ser promoguts al presbiterat, y obtenir dins de aquells aprobació nostra, o de nostres successors, per a obrir confessions, y si dintre dins dos anys, comptants ***a die admissionis***, no hauran obtingut dita aprovació, vàquia ***ex ipso*** la tal admissió, y lo Rector dega anomenar dins tres mesos altra persona en la forma expressada y després, sempre que tornarà a vacar alguna de ditas quatre admissions, se provehirà perpetuament en la referida forma, ben entès que, si no se trobàs fill de Mataró que tingués vint y tres anys per obtenir las referidas quatra admissions, puga lo Rector presentar a fill de Mataró que tinga sols vint y un any. Lo qual, dintre quatra anys, deurà promourerse als sagrats ordes, y obtenint axí mateix la llicència en la forma referida, y deixant de fero, vàquia la admissió, y lo Rector anomenaria altre com queda expressat. Y per a que algú de dits quatre admesos no puga escusarse de esta obligació, estatuhim, ordenam y manam que, en lo mateix instrument de la nominació, o admissió, se expressia lo fi per lo qual foren admesos, y les obligacions dalt mensionadas, y que lo admitiendo acceptia aquellas y prestia lo jurament de cumplirlas.

Atendiendo también el mensionado Cura Párroco que haviéndole presentado el Reverendo Joseph Camín, presbítero, para leher un auto de presentación de su admisión, que le concedió el Reverendo Doctor Antonio Serch y de Boquet, presbítero, y Rector de Mataró, con escritura ante el Discreto Joseph Serch y de Boquet, nottario del Real Colegio de Nottarios de Barcelona, a los dose de febrero de mil setecientos sessenta y dos, y reparando en él algunos cargos a que se obliga, que son más gravosos que los que se ponen en semejantes autos de admissión, y viendo que el dicho Reverendo Joseph Camín no desmerece, antes atendida su aplicación al confessionario, assistencia de enfermos, y a la predicación de la palabra de Dios, merece que obtenga dicha admissión del modo que a otros tengo concedido, interviniendo la Authoridad de Su Illustríssima, o de su muy Illustre Vicario General, por todo quanto sea menester.

De mi libre alvedrío y espontánea voluntad, por el tiempo de su vida natural, convengo en que no sean otros los cargos que los contenidos en la admissión que últimamente presenté al Reverendo Doctor Miguel Viñals, con escritura otorgada ante Joseph Torras y Vieta, escribano de la presente ciudad, a los veinte y tres de febrero del corriente año de mil setecientos setenta y uno, que son los siguientes:

Primo*, que no será facultativo al presentado separarse de esta ciudad por más espacio que de dos meses, ni por los tiempos de Cuaresma, Fiestas principales, Jubileos, en que haya concurso de confessiones, sin mi noticia, para proveher quanto sea conducente a la assistencia de la feligresía.*

Otrosí, que en el caso en que se le presentasse otro beneficio que importasse personal residencia o otra incompatibilidad con la admissión, o capellanía, para cuyo servicio le nombro, dentro el término de seis meses, quede ***ipso jure*** *vacante esta capellanía, e yo, y los que en el oficio de presentadores me sucedan con la facultad de presentarla.*

Otrosí, que esté obligado el nombrado para la vacante, admissión o capellanía, en residir y servir a la iglesia en quanto permitan sus fuersas y capacidad.

Otrosí, que deva ayudar a mí, y a los que me sucedan en este curato, con la misma obligación a que a ella están atenidos los demás admitidos y capellanes de esta iglesia, en virtud de la transacción de mi predecessor Juan Calbó, actuada ante Gabriel Morera, difunto escribano de Mataró, y de mi escrivanía, en diez y ocho de febrero del año mil seis cientos.

Otrosí, que deva observar y cumplir la expuesta y las demás transacciones hasta al presente acordadas entre mis predecessores y los presbíteros residentes de esta iglesia.

Otrosí, que deva ratificar y de nuevo obligarse, al cumplimiento de los estatutos de la Enfermería fundada en esta iglesia, al tenor de lo que está establecido y decretado.

Otrosí, que immediatamente de firmada, deba de presentar esta escritura al Illustríssimo Señor Obispo de Barcelona, o al [...] su provisor, para que tenga a bien authorisarla, prometiendo el dicho Doctor Benito Vila, cura párroco, y jurando a Dios Nuestro Señor, en

la devida forma, tener las dichas cosas por firmes y no revocarlas en tiempo alguno.

Y el dicho Reverendo Joseph Camín, a estas cosas presente, manifestando su gratitud al Doctor Benito Vila, cura párroco, cerciorado de los precedentes cargos, los azeta, y se obliga a su cumplimiento, promete y jura a Dios Nuestro Señor, en la devida forma, su observancia.

En cuyo testimonio otorgaron la presente escritura dia, mes y año arriba dicho. Siendo presentes por testigos el Reverendo Francisco Nadal Creus, presbítero, y Miguel Ferrer, de la familia de dicho cura párroco.

1.- El doctor Benet Vila, natural de Besalú, va ésser rector de Santa Maria des del 1765 fins al 1772.

2.- El 18 de febrer de 1600 es va pactar la primera concòrdia entre el rector de Santa Maria, Joan Calvó, i els sacerdots mataronins que aleshores eren al servei de l'església.

Per ella, aquests sacerdots, fills de Mataró, restaven **admesos** com a **residents** en l'església de Santa Maria, amb l'obligació de participar en els serveis religiosos, administrar els sagraments, oir confessions, celebrar misses i ajudar el rector. A la vegada, s'establia un sistema de participació en les rendes dels serveis, les **distribucions**.

Durant els segles XVII i XVIII noves concòrdies modificaren paulatinament els primitius pactes.

L'any 1628 quedà establert que els residents admesos serien vint-i-dos.

Vegeu FERRER i CLARIANA, Lluís. *Santa Maria de Mataró. La parròquia, el temple.* Volum I, Mataró, 1968. Volum II, Mataró, 1971.

SALICRÚ i LLUCH, Roser. *El 'Directori del Pàrrocho' de Damià Sumalla.* Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria, núm. 30, gener 1988.

3.- En la documentació existent al Museu Arxiu hi ha múltiples referències dels sacerdots residents.

Respecte al Dr. Pasqual Bellsolell vegeu MARFÀ i RIERA, Carles. *El Dr. Pasqual Bellsolell, prevere. Un místic mataroní condemnat per la Inquisició set-centista.* Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria, núm. 34, abril 1989.

RENÚNCIA DELS ESPONSALS PACTATS PER FRANCESC BRAMONA I SEMPRONIANA TORNER

Manual del vicari Ignasi Reniu i Padró
2 d'abril de 1772.
Foli 4v.
Arxiu del Rector
MASMM

En la ciutat de Mataró, Bisbat de Barcelona als dos abril de mil set cents setanta y dos.

Devant mi Ignasi Reniu y Padró, prebere y vicari de la Iglésia Parroquial de Santa Maria de dita ciutat, y en dit nom per authoritat ordinària nottari públic de la matexa, han comparegut personalment Francesch Bramona, jove veler, natural de Argentona, y Simproniana Torner, donzella, natural de la present ciutat, filla de Bonaventura Torner, diffunt, veler, y de Rosa Torner y Castells, vivint. Los quals haventme manifestat que sobre los esponsals (1) que dits Bramona y Simproniana Torner havian contret ocurrian algunas dificultats sobre la validitat de ells y que per la decissió era menester promourer un litigi. Volent evitar aquest, y los inconvenients y *gastos* que de aquell se podrian originar; per çò han convingut los referits Francesch Bramona y Simproniana Torner, donzella, renunciar cada hu de ells a dits esponsals, davant lo hu al altre llibertat per a contractar matrimoni ab qui bé los aparega, de manera que en forsa de la present renuncian al dret, o acció, que lo un tingués contra del altre, y a est effecte me han requirit a mi, lo infrascrit, ne llevàs lo present acte, que fou fet en la dita ciutat de Mataró, dia, mes y any sobre expressats. Al que foren presents per testimonis lo Doctor Miquel Viñals, ecònomo, y lo Doctor Joan Baptista Falguera, prebere, los dos de Mataró, de que fas fee.

1.- Els esponsals representaven promesa de futur matrimoni.

DECLARACIONS SOBRE LA SITUACIÓ ECONÒMICA DEL RECTOR DE SANTA MARIA, DR. BENET VILA, EN EL MOMENT DE LA SEVA MORT

Manual del vicari Ignasi Reniu i Padró
26 de maig de 1772
Folis 5, 6 i 7.
Arxiu del Rector
MASMM

En la ciutat de Mataró, Bisbat de Barcelona, als vint y sis dias del mes de maig de mil set cents setanta y dos.

A instància del Reverent Doctor Joan Baptista Falguera, prebere, depositari dels béns del *quondam* (1) Doctor Benet Vila, Rector de la Iglésia Parroquial de Santa Maria de la ciutat de Mataró, per los fins y effectes convenients al instant, han comparegut personalment los Reverents Doctor Miquel Viñals, prebere, ecònomo actual de dita Iglésia, Salvador Campllonch y Guarro, mercader, de edat sinquanta y dos anys, y Joseph Torras y Vieta, notari, tots de la present ciutat, los quals mediant jurament que a Déu Nostre Senyor han prestat, lo primer *more sacerdotali*, y los altres sobre una senyal de la Creu, han fet la declaració seguent, *esto* es, lo dit Doctor Miquel Viñals, que trobantse en lo die nou de mars del actual y corrent any, hora que serian las deu del matí, en lo quarto dit de las alcobas, altre dels de la casa de la Rectoria de dita ciutat de Mataró, conversant ab lo Pare Guardià, religiós franciscano, germà de dit Rector, entrà lo Reverent Doctor Gispert, prebere, qui digué exir del quarto del Senyor Rector y manifestà que acababa de dirli lo matex Rector que volia y desitjava morir com a bon christià, donar lo major exemple a sos feligressos, que tenia ordenat son testament, fet un arensel (2) de sos deutes, que desitjava y creya poder pagar a sos acreadors, que per lo que podria faltar, prevenia, ab carta reservada y closa, a son nebot Joan Coll que procurés suplir lo que faltàs, per pagar a totom, que miràs per son honor, *pues* era acreador en alguna partida per lo que havia gastat per sa heretat; que tenia un personat de son oncle Benet Vila, domer, de 900 lliures, que destinava est per los acreadors *después* de la mortde dit son oncle, y creya poder pagar a totom. Que en altre cert dia *después* de la mort de dit Rector, trobantse lo declarant en lo *retrete* del quarto principal de la Rectoria de Mataró, ab Anton Vila, cirurgià, germà del dit Rector, Salvador Campllonch y Guarro, y Joan Coll, nebot del dit Rector, digué lo referit Anton Vila que, en un dels dias de sa última malaltia, lo cridà lo difunt Rector, germà seu, y li digué que lo havia instituït hereu de sos béns, però que quedaria poca cosa *después* de satisfets sos deutes, y que se contentàs de lo poch li quedaria, però que en tot li recomanava la educació de sa família, estimulantla al sant temor y servey de Déu, *pues* que era lo punt més principal a que devia atendrer per son ben estar, y volent *en seguida* lo referit Anton Vila y son nebot Joan Coll persuadir al declarant, y al dit Salvador Campllonch, que res, o poch, havia fet lo difunt Rector Vila a favor y en obs de la *hasienda* de dit Coll, li llegí lo declarant una clàusula de la còpia del testament que feu dit Coll *antes* de anar a France, que verifica lo contrari, qual se trobà entre los papers del Rector, y és la clàusula del tenor següent: y declarant ma voluntat disposo que, en cas de tenir lloch alguna de las substitucions per mi ordenadas a favor de personas estranyas, usufructue plenament mos bens lo Reverent Doctor Benet Vila, Rector de Mataró, mon oncle, durant sa vida natural, per llegar que lin fas, en compensació del molt ha gastat y va gastant per mí, y dels crèdits que li competescan, en mos bens, que deurà ab sol dret en est cas a mon hereu.

Y lo dit Salvador Campllonch, a la ocasió de que començà a agravarse la malaltia del nomenat Rector Vila, procurà a que se conferís a esta lo Reverent Doctor Jaume Sanpere, Rector de Semmanat, íntim amich del malalt, per a que lo persuadís a fer testament y al arreglament dels crèdits y deutes, com en effecte arreglà son testament y li declarà que sos bens bastarien per satisfer a tots sos acreadors, com per distintas vegades ho manifestà dit Reverent Doctor Sanpere al declarant, ab la mateixa seguretat ho afirmà lo Reverent Pare Thomàs Vila, religiós franciscano, germà de dit Rector, y lo dit Doctor Sampere, per relació de dit son amich, manifestà al declarant que Joan Coll, sobre referit, devia a son oncle Rector de Mataró, passades de 1000 lliures, per millores fetas en sa heretat de Alella. Que en lo dia que combregaren per viàtich al citat Doctor Vila, Rector, envihà a buscar al declarant, y fent separar de son aposento a tots sos parents, quedà sol ab lo declarant, li

digué que la sua floxedat, la *demasiada* confiança de viurer y lo haver fet bé a molta gent lo havian portat a un estat miserable, de manera que devia molt, però que tenia per a pagar, y entre altres, un personat de nou centas lliuras de son oncle Domer, y si sos bens no eran sufficients per a soldar sos deutes, quedava per ell dit son nebot, que era home de bé y honrat, y com a tal procuraria per son honor, y sols recomenava al declarant y als demés acreadors que tractassen sas dependencias ab quietut, y que tinguessen alguna espera, sino podian ser satisfets promptament; volent cortar lo declarant las fatigas del malalt, li digué que, si Déu disposava de ell y dexava bens, era regular voler cobrar son crèdit, y de no que sa li condonara son deute, sens que fos assò motiu de embaressarli la conciència, que des de a las horas li condonava, *pues* com amich no desitjava altre cosa que son restabliment y tranquilitat, a que respongué lo malalt que no volia que lo declarant y sos acreadors perdessen alguna cosa de sos respectius crèdits y que solament demanava espera y quietut. Que per ser present a lo sobre declarat per lo Doctor Viñals *acerca* lo ocorregut en lo dit *retrete*, declara lo mateix. Y dit Torras y Vieta ha declarat que trobantse ell ab lo Doctor Benet Vila en lo temps que a ell, com a nottari, li entregà son últim testament clos, li digué, a ell declarant, lo Rector de Mataró està devent, però té per pagar. Y estas han dit per sas declaracions, per lo jurament tenen prestat, de las quals cosas me ha requerit lo dit Doctor Joan Baptista Falguera ne llevàs acte públich, que fou fet en dits dia, mes i any sobre requerits. Essent presents per testimonis lo Reverent Joseph Martí Guarro, prebere, y Miquel Ferrer, escolà major, en Mataró habitants (3).

1.- *Quondam* equival a difunt.
2.- Arensel o aranzel, aquí vol dir llista.
3.- El manual conté altres actes referents a la testamentària del Dr. Benet Vila.

CERTIFICACIÓ DE LA MORT DEL MARINER OLEGUER COSTA EN EL NAUFRAGI DEL VAIXELL ORIFLAME, DAVANT LA COSTA DE XILE.

Manual del vicari Ignasi Reniu i Padró
13 de setembre de 1773.
Folis 17v i 18
Arxiu del Rector
MASMM

En la ciudad de Mataró, Obispado de Barcelona, a los trese días del mes de setiembre del año mil setecientos setenta y tres. Ante mí, Ignacio Reniu y Padró, presbítero, y otro de los Thenientes de Cura de la Parroquial Iglesiade Santa María, de dicha ciudad de Mataró, y en dicho nombre por authoridad ordinaria nottario público de la misma ciudad, comparecieron personalmente el Doctor Miguel Viñals, presbítero y residente de la misma Iglesia, y Don Jacinto Peradejordi y Colomer, en la dicha y presente ciudad domiciliado, de edad que han dicho ser, este de treinta años cumplidos, y aquel de quarenta cumplidos, los quales mediante juramento que han prestado, a saber, el dicho Doctor Miguel Viñals **modo sacerdotali**, *y el dicho Don Jacinto Peradejordi y Colomer, en su alma, a Dios Nuestro Señor, y a sus Santos quatro Evangelios, en mano y poder de mi dicho nottario, a instancia de Sivina Costa, viuda de Olaguer Costa, marinero de la presente ciudad, han hecho la declaración siguiente, a saber, el dicho Doctor Miguel Viñals, que en los primeros de maio de mil setecientos setenta y uno le comissionó el dicho Don Jacinto Peradejordi y Colomer para que como a otro de los Thenientes de Cura que entonces era de la*

misma Iglesia, diese la noticia a Josepha Costa y a Sivina Costa, madre e muger respectivamente del dicho Olaguer Costa, de haver este muerto en la costa de Chile, según lo manifestaba la carta que Don Joseph Antonio Almará, vezino y del comercio de la ciudad de Cádiz, escrivió al dicho Don Jacinto. Que sabe igualmente que la firma de dicha carta es hecha de mano y letra propria del dicho Joseph Antonio Almará, que lo sabe por haver visto varias vezes cartas escritas por el antedicho Don Joseph Antonio Almará a Salvador Campllonch y Guarro, vezino y del comercio de la presente ciudad y correspondiente del dicho Joseph Antonio Almará. Que después de haver el declarante comunicado dicha noticia a las nombradas Josepha y Sivina Costa, se vistieron de luto e hizieron celebrar algunos sufragios en la Iglesia del Collegio de Santa Anna de Padres de la Escola Pía, de la presente ciudad, por la ánima del dicho Olaguer Costa, marido de la dicha Sivina, por haverlo ohido a dezir a la dicha Sivina, y haver visto desde entonces que la dicha Sivina es públicamente tenida y reputada en la presente ciudad por viuda del dicho Olaguer Costa, y por tal la tiene y reputa el declarante, sin haver ohido dezir cosa en contrario. Y el dicho Don Jacinto Peradejordi y Colomer, que teniendo intelligencia de haver naufragado en los mares de América un navío nombrado Oriflame, con el que iba de marinero el dicho Olaguer Costa, conocido y tratado del declarante, escrivió al dicho Don Joseph Antonio Almará para poder saber si havía, o no, naufragado dicho navío, a causa de haver el dicho Almará cuidado de hazer embarcar al dicho Olaguer Costa con el citado navío. Que el citado Don Joseph Antonio Almará respondió al declarante con carta en la que se hallaba continuado lo siguiente: El navío nombrado Oriflame, de estos Señores Uztaríz, es cierto tubo la fatalidad de haverse sosobrado en la costa de Chile con toda su gente, sin haverse salvado ninguno; cuia desgracia le habrá tocado a Olaguer Costa que navegó en él porque él mismo lo apetecía, no obstante de haberle facilitado primero su passage en el Gallardo, que llegó felismente a Lima; pareze le llamaba la muerte por aquel vajel, sin duda por disposición divina, a la que pido resignación a su aflixida madre y que a Vuestra Merced le quede en la mejor salud [...] Cádiz, veinte y tres de abril de mil setecientos setenta y uno. Beso la mano de Vuestra Merced. Su más atento servidor y amigo. Joseph Antonio Almará.

Que sabe igualmente que la firma de la dicha carta es hecha de mano y letra propria del dicho Don Joseph Antonio Almará, lo que sabe por tener muy conocida su letra y ser otro de sus correspondientes en el negocio en la presente ciudad. Que cerciorado el declarante de lo contenido en dicha carta comissionó al dicho Doctor Miguel Viñals para que fuesse a la casa de las dichas Josepha y Sivina Costa y les participasse como dicho Olaguer Costa, su hijo y marido respectivamente, havía muerto en la costa de Chile, según lo acreditaba la carta que el dicho Don Joseph Antonio Almará havia escrito al declarante. Que immediatamente se vistió de luto la dicha Sivina, con hábitos viduales, y por viuda del dicho Olaguer la tiene y reputa el testigo y por tal es públicamente tenida y reputada. Que leió el declarante una carta escrita por parte de la Casa del Ilustre Señor Marqués de Castellvell de Barcelona a la dicha Josepha Costa, con la que le daban noticia de la muerte del dicho Olaguer Costa, su hijo. Y esta han dicho ser su declaración y la verdad por el juramento que tienen prestado. De las quales cosas la dicha Sivina Costa requirió a mi dicho y bajo escrito nottario tomasse la presente escritura, y que de ella le diesse testimonio. Que fué hecho en la ciudad de Mataró, día, mes y año arriba dichos, siendo presentes por testigos el Reverendo Joseph Torner, presbítero y residente de la dicha Iglesia, y Miguel Ferrer, de la familia del Señor Rector de la presente ciudad.

Transcripcions i notes: M. S. i P.

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

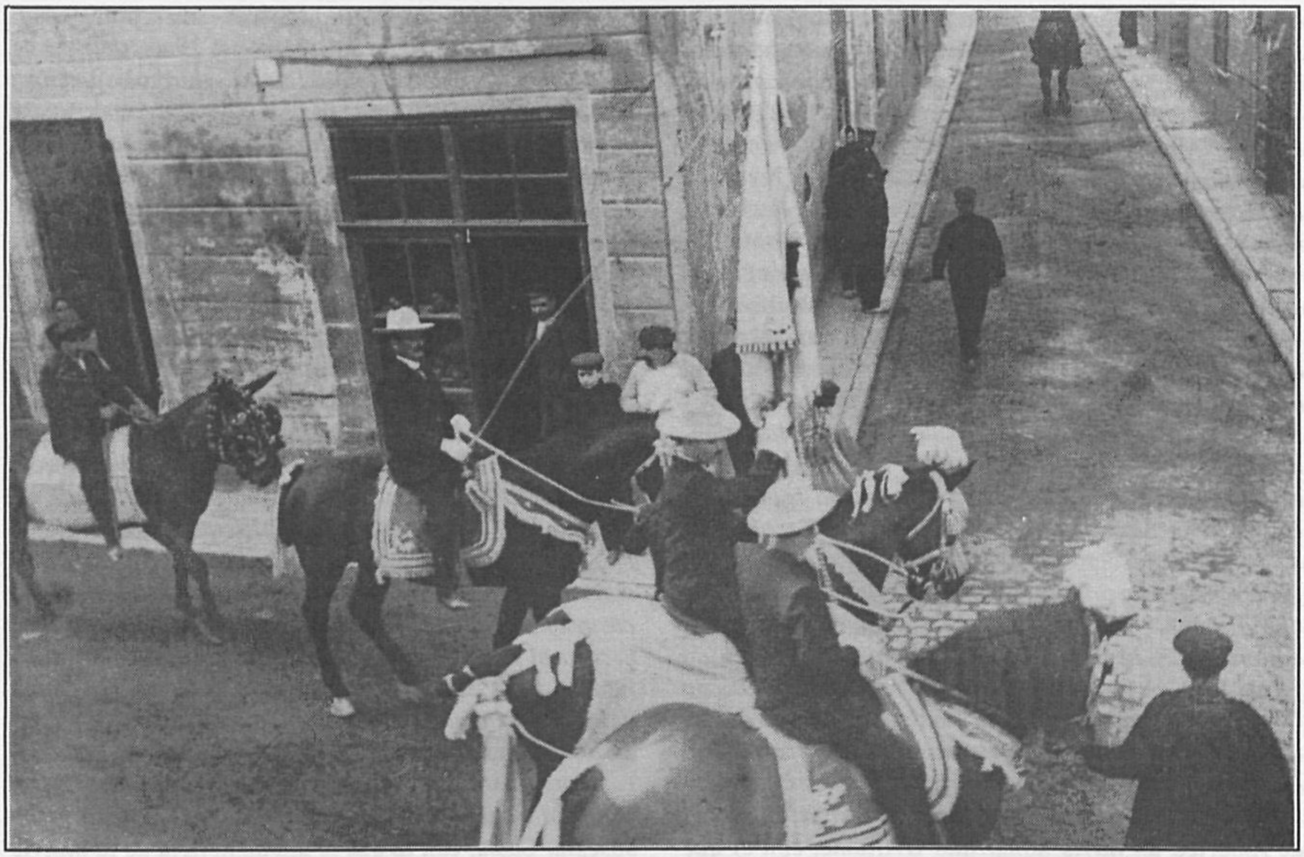

Els Tres Tombs (1905?) Fotografia: Francesc de P. Spà i Salarich. MASMM. Arxiu Fotogràfic.
Cantonada carrers sant Francesc d'Assís i Bonaire. Col·lecció Spà i Salarich.

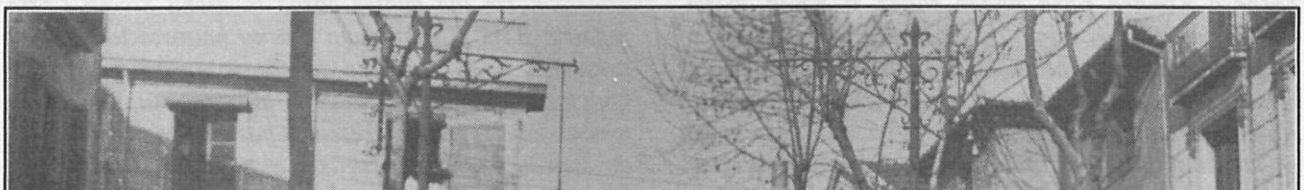

Els Tres Tombs (1905?). Baixant la Riera. A l'esquerra el carrer d'Argentona; a la dreta el carrer de Bonaire i l'Ateneu.
Fotografia: Francesc de P. Spà i Salarich. MASMM. Arxiu Fotogràfic. Col·lecció Spà i Salarich.

Els Tres Tombs (1925?)
Benedicció davant de Santa Maria.

Fotografia: S. Carreras.
MASMM. Arxiu Fotogràfic.

Els Tres Tombs (1930?). A la plaça de Santa Maria.

MASMM. Arxiu Fotogràfic.

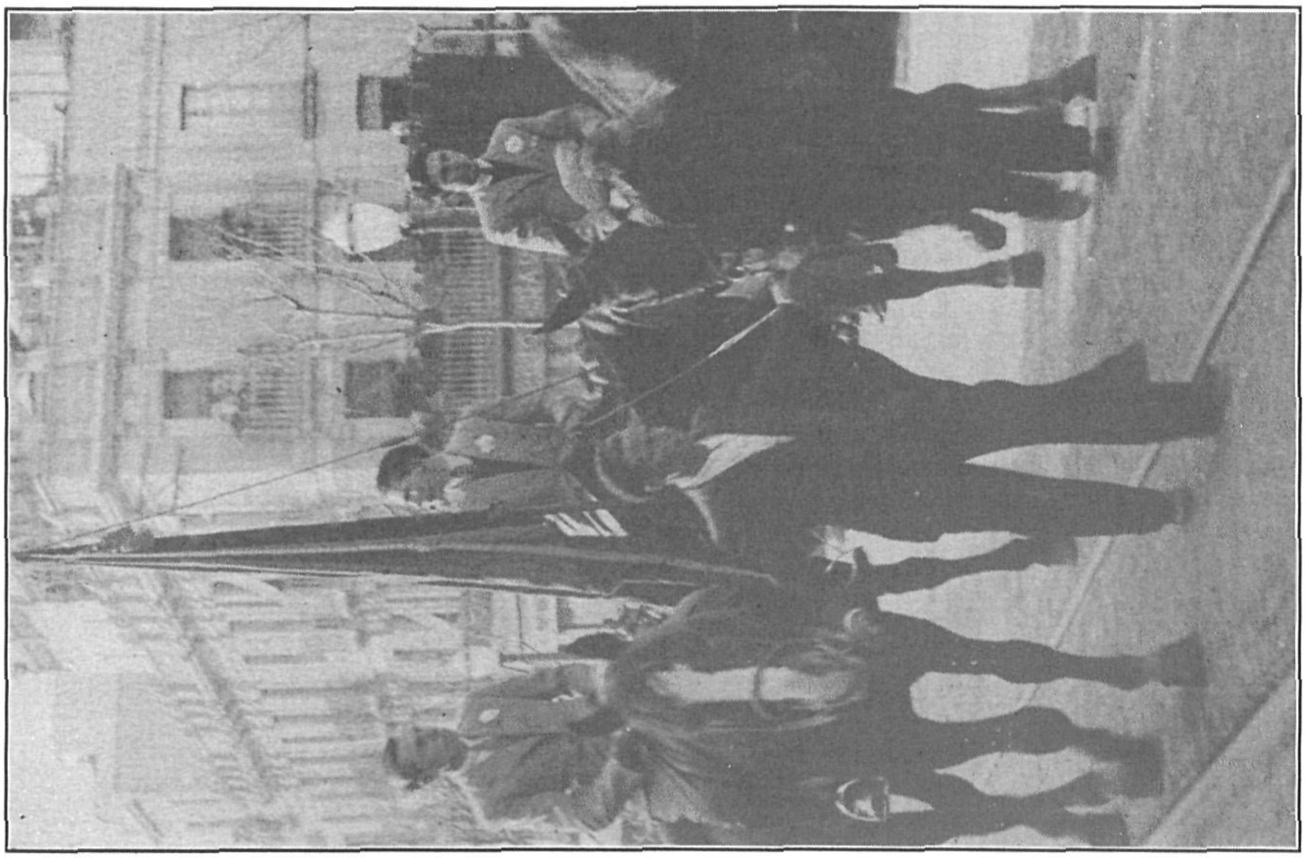

Els Tres Tombs (1943)
Plaça de Santa Anna.

MASMM. Arxiu Fotogràfic.
Col·lecció CNS. Donatiu CCOO.

Els Tres Tombs (1943)
Plaça de Santa Anna.

MASMM. Arxiu Fotogràfic.
Col·lecció CNS. Donatiu CCOO.

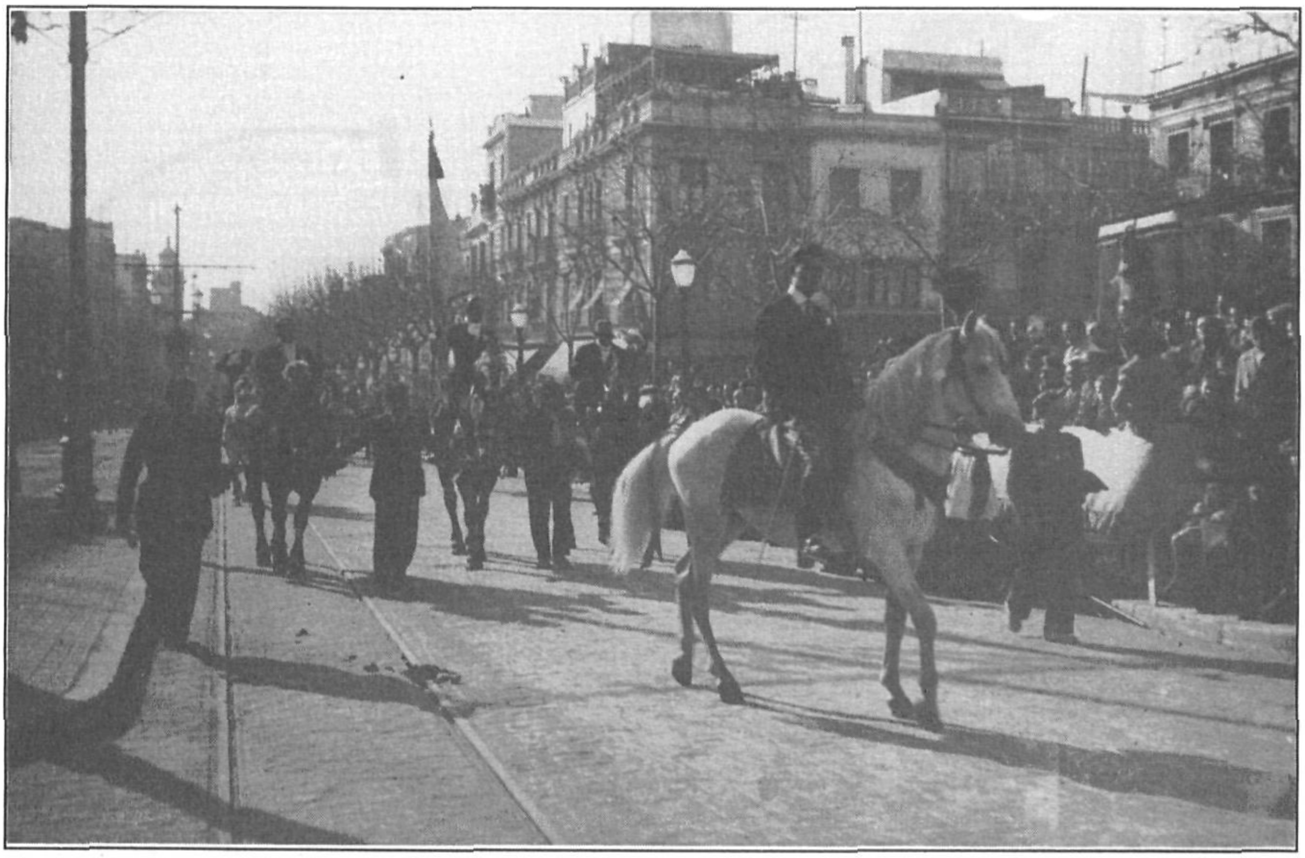

Els Tres Tombs (1950?) - Plaça de Santa Anna. MASMM. Arxiu Fotogràfic.

Els Tres Tombs (1955?)
Plaça de Santa Anna.
MASMM. Arxiu Fotogràfic.
Col·lecció CNS. Donatiu CCOO.

Els Tres Tombs (1979) - La Riera. Fotografia: Miquel Sala i Girbal. MASMM. Arxiu Fotogràfic.

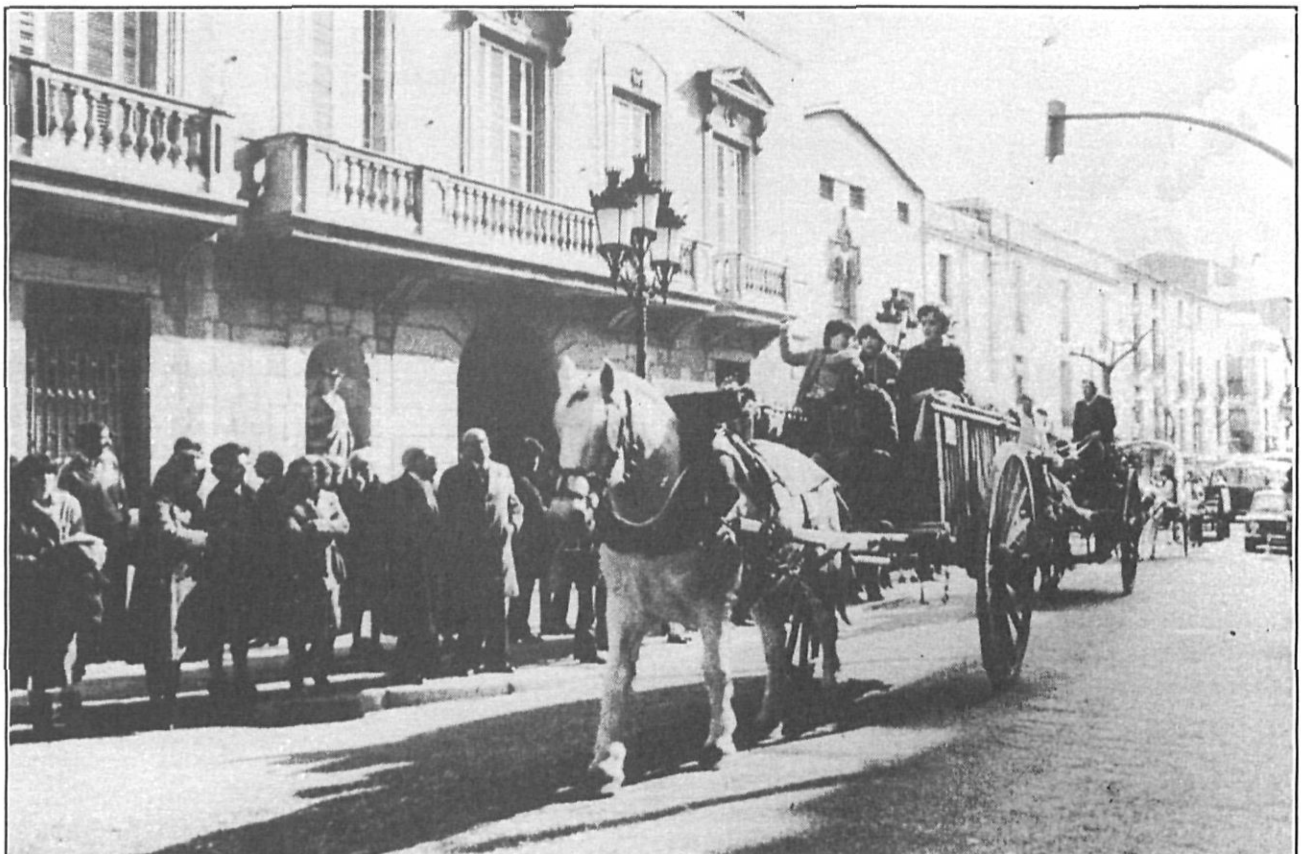

Els Tres Tombs (1979) - La Riera. Fotografia: Miquel Sala i Girbal. MASMM. Arxiu Fotogràfic.

Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró

amb la col.laboració del
Servei d'Arxius del Departament de Cultura
de la Generalitat de Catalunya